

**RESİM SANATINDA DEPRESYON BELİRTİLERİ “ANHEDONİ,
SESSİZLİK, ACI, KEDER VE ÇÖKÜNTÜ”**

İlknur BEYAZTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Resim Ana Sanat Dalı

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RESİM SANATINDA DEPRESYON BELİRTİLERİ “ANHEDONİ,
SESSİZLİK, ACI, KEDER VE ÇÖKÜNTÜ”**

**HAZIRLAYAN
İlknur BEYAZTAŞ**

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi. Haydar BALSEÇEN**

BATMAN-2018

TEZ KABUL VE ONAYI

Dr.Öğr.Üyesi Haydar BALSEÇEN danışmanlığında İlkur Beyaztaş tarafından hazırlanan “Resim Sanatında Depresyon Belirtileri Anhedoni, Sessizlik, Acı, Keder ve Çöküntü” adlı tez çalışması 11/02 /2018 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

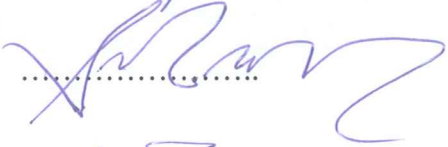
Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Haydar BALSEÇEN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat KORKMAZ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ebru ELPE

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr.Öğr.Üyesi Ferhat KORKMAZ

SBE Müdür V.

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

İlknur BEYAZTAŞ

11/05/2018

YEMİN BELGESİ
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

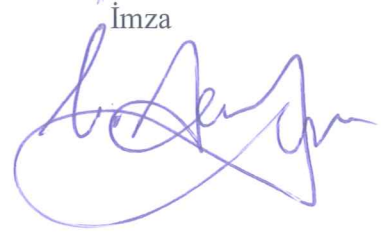
BATMAN

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Resim Sanatında Depresyon Belirtileri ‘ Anhedoni, Sessizlik, Acı, Keder ve Çöküntü’ ” adlı yüksek lisans tezinin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden başka bir birim kuruluna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi beyan ederim.

11/05/2018

İlknur BEYAZTAŞ

İmza

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

RESİM SANATINDA DEPRESYON BELİRTİLERİ “ANHEDONİ, SESSİZLİK, ACI, KEDER, ÇÖKÜNTÜ” TEMALI RESİMLER

İlknur BEYAZTAŞ

Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Resim Anasanat Dalı

Dr. Öğr. Üyesi. Haydar BALSEÇEN
2018, 77 sayfa

Bu çalışma Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada depresyon başlığı adı altında sanatçılar ve çalışmalarını araştırılarak, depresyonun sanata kattığı yaratıcılık boyutu incelenmiş olup, sanatçıların hayat hikâyelerinden derlemeler yapılmıştır. Sanatın depresif boyutu, hayata yansımaları, karşılaşılan birtakım güçlüklerle başa çıkmaya çalışan sanatçıların yaşamları ve bu yaşantıların sonucunda eserlerine kattıkları ruhsal travmalar her zaman söz konusu olmuştur. Sanatçıların bu durum karşısındaki mutsuzluk, umutsuzluk, karamsarlık, yalnızlık, elem, yaşantıdan keyif alamama hatta intihar girişimine kadar birçok semptomlarla karşılaşmaları bu araştırmanın çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda tezin ilk bölümünde depresyonun tanımı, psikodinamiği üzerinde durulmuş, psikanalitik bakış açısıyla birçok farklı görüşe değinilmiş ve depresyonun çıkış noktası, ruhsal sorunlar ve bu ruhsal sorunlara neden olan durumlar açıklanmıştır. İkinci bölümde ise depresyon ve sanat başlığı adı altında sanatçıların içsel dünyalarında kendi benlikleriyle olan mücadelesi ve yaşadıkları travmatik durumların doğrudan ya da dolaylı bir şekilde eserlerine nasıl yansıdığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca çocuk yaşta büyük sorunlarla karşılaşan ünlü düşünürlerden, yazarlardan, besteci, şairlerden, heykeltıraş ve ressamlardan örnekler verilerek anhedoni, acı, keder, çöküntü konularına değinen sanatçıların eserleri incelenmiş ve bu çalışmalarla bağlantılı olarak yaşam öyküleri hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise sanat ve depresyon bağlamında, psikiyatri servisinde yatan hastalarla yapılmış olan uygulamalı sanat eğitimi deneyimlenerek ortaya konulmuş ve bu hastaların resim yaptıklarında nasıl bir ruh hali içerisinde oldukları gözlenmiştir. Son bölümde ise araştırmacının konuya ilişkin resimleri ve bu resimlerin analizleri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, depresyon, ruhsal travmalar.

ABSTRACT
MASTER'S DEGREE
**SYMPTOMS OF DEPRESSION IN PANINTING ART "ANHEDONIA,
SILENCE, PAIN, MISERY, DEPRESSION" THEMED PICTURES**

İlknur BEYAZTAŞ

**BATMAN UNIVERSITY SOCIAL SCIENCES INSTITUTION
DEPARTMENT OF ART PAINTING**

Dr. Haydar BALSEÇEN

2018, 77 pages

This study has been prepared as a master's degree thesis at Batman University Social Sciences Department of Painting Art. By searching artists and their works under the title of depression in this study, the creativity aspect that depression has added to art has been investigated, and collections have been created from artists life stories. The depressive aspect of art, its reflections on life, the lives of artists struggling to deal with some difficulties faced, and the psychic trauma they have added to their works as a result of these experiences have always been discussed. In the face of such a situation, artists' facing with many symptoms such as unhappiness, desperation, pessimism, loneliness, sorrow, not taking pleasure from life, even attempts to commit suicide creates the core of this study. Accordingly in the first chapter of the thesis, the definition of depression and its psychodynamics have been emphasized, and with psychoanalytic viewpoint many different views have been mentioned, and the starting point of depression, mental disorders and situations leading to these mental disorders have been explained. In the second chapter under title of depression and art, artists struggle with their egos and how the traumatic events they experienced affected their works directly or indirectly have been stressed. In addition, by giving examples from famous thinkers, writers, composers, poets, sculptors and artists having experienced big problems as children, works of artists addressing anhedonia, pain, misery, depression have been searched, and in conjunction with these studies information of their live stories has been given. In the third chapter, within the context of art and depression, applied art training with hospitalized patients in psychiatry service has been carried out and revealed, and how these patients felt while drawing painting has been observed. In the last chapter, there are researcher's pictures related to the topic and their analyses.

Key words: Art, depression, psychic trauma.

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın yürütülmesinde ilgi ve desteğini eksik etmeyen, bilgileriyle ve göstermiş olduğu anlayış ve sabırla her daim yanımda olduğunu hissettiren değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi. Haydar BALSEÇEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimi ders döneminde ve sonrasında bana her konuda yardımcı olan sayın hocam Doç. Dr. Seçkin AYDIN'a, lisans eğitimim süresince desteklerini benden esirgemeyen, bana her daim güvenen ve her adımında yanımda olan sayın hocam Prof. Dr. Hasan KIRAN'a, bilgisine hayran kaldığım ve en önemlisi beni bu konuya teşvik eden sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi. Handan TUNÇ' a, katılmış olduğum birçok etkinlikte yanımda olarak varlığıyla beni mutlu eden ve lisans öncesi eğitimimde de katkıda bulunan sayın hocam Öğr. Gör. Ayhan SÖNMEZ'e ve yüksek lisans eğitimini kazanmamda beni yönlendiren değerli hocalarım sayın Dr. Öğr. Üyesi. Funda MASDAR KARA ve Dr. Öğr. Üyesi. Ali DÜZGÜN' e sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

Son olarak varlığıyla hep yanımda olan eşim Cihat BEYAZTAŞ' a, manevi desteğini hiç esirgemeyen canım arkadaşım İmran Binici'ye ve aileme teşekkür ederim.

İlknur BEYAZTAŞ

BATMAN-2018

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK.....	i
TEZ KABUL VE ONAY	ii
TEZ BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİMLER DİZİNİ	ix
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN TERİMLER VE TANIMLARI.....	3
1. BÖLÜM.....	4
1.1.Depresyonun Tanımı.....	4
1.2.Depresyonun Psikodinamiği	6
2. BÖLÜM.....	10
2.1.Depresyon ve Sanat.....	10
2.2. Sanatçıların Eserlerinde Depresif Belirtiler	12
2.2.1.Ferdinand Hodler	13
2.2.2.Edward Munch.....	15
2.2.3.Vincent Van Gogh	17
2.2.4.James Ensor	22
2.2.5. Ernest Ludwing Kircher.....	24
2.2.6. Oskar Kokoschka.....	28
2.2.7.Egon Schiele	31
2.2.8.Gustav Klimt.....	33
2.3. Sanatçıların Anhedoni, Sessizlik, Acı, Keder ve Çöküntü Temalı Resimleri.....	35
2.3.1. Louis Wain.....	36
2.3.2.Johann Heinrich Füssli.....	38
2.3.3.Max Beckmann	40
2.3.4.Kathe Kollwitz.....	43

2.3.5. Frida Kahlo	46
3. BÖLÜM	49
3.1.Sanat ve Depresyon Bağlamında Psikiyatri Servisi Yatan Hastalarla Yapılmış Olan Uygulamalı Görsel Sanat Eğitimi.....	49
4.BÖLÜM	58
4.1. Konuya İlişkin Yapılan Resimler ve Analizleri	58
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
KAYNAKÇALAR.....	74
ÖZGEÇMİŞ	77

RESİMLER DİZİNİ

Resim 2.1. Ferdinand Hodler Hayal kırıklığına uğrayanlar, Tuval Üzerine yağlıboya, 1853-1918	13
Resim 2.2. Hodler, Night/ Gece, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 116 x 299 cm, 1889-1890	14
Resim 2.3. Edvard Munch, Hasta Odasında Ölüm / Death in the Sickroom, Tuval Üzerine Yağlıboya, 134,5x160 cm, 1895.....	15
Resim 2.4. Edvard Munch, Ölü Anne ve Çocuk, TÜYB, 105 x 178,5 cm., 1897-1899	16
Resim 2.5. Edvard Munch, Hasta Çocuk, TÜYB, 121,5 x 118,5cm, 1896.....	16
Resim 2.6. Edvard Munch, Çılgılık, Karton Üzerine Yağlı Boya, tempera ve pastel, 91 x 73,5 cm,1893.....	17
Resim 2.7. Vincent Van Gogh: Les Saintes- Maries-de-la-Mer' den görünüş, Kâğıt Üstüne Kamış Kalem ve Çini Mürekkebi, 43.5x60cm, 1888.....	18
Resim 2.8. Van Gogh, Yıldızlı Gece, TÜYB, 73,7 x 92,1 cm,1889	18
Resim 2.9. Vincent Van Gogh: Sanatçının Arles' daki odası, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 57.5x 74cm, 1889.....	19
Resim 2.10. Vincent Van Gogh, Kendi Portresi, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 65x54 cm, 1889	20
Resim 2.11. Vincent Van Gogh, Sarılı Kulağıyla Kendi Portresi, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 60x49 cm, 1889	20
Resim 2.12. Vincent Van Gogh, Gece Kahvesi, TUYB, 72,4 x92,1cm, 1888	21
Resim 2.13. Vincent Van Gogh, Geceleyin Cafe Terrace, Tuval Üzerine Yağlı Boya. 81 x 65,5 cm, 1888.....	21
Resim 2.14. Vincent Van Gogh, Sonsuzluğun Eşiğinde, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 81x65cm, 1890.....	22
Resim 2.15. Vincent Van Gogh, Doktor Gachet' in Portresi, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 67x56cm,1890.....	22
Resim 2.16. James Ensor Belgian, "Maskeler" TÜYB, 120cmx80cm,1899	23
Resim 2.17. James Ensor, Entrikalar, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 149 x 89,5 cm., 1890	23

Resim 2.18. James Ensor, Asılmış bir Adamın Bedeni İçin Kavga Eden İskeletler, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 74x59 cm, 1891.....	23
Resim 2.19. Ernst Ludwig Kirchner, Asker, Otoportre, TÜYB, 1915.....	25
Resim 2.20. Ernst Ludwig Kirchner: Berlin'in sokaklarından manzaralar, Karakalem Eskiz çalışmalar, 1912-14.....	26
Resim 2.21. Ernst Ludwig Kirchner: Berlin'in sokaklarından manzaralar, Karakalem Eskiz çalışmalar, 1912-14.....	26
Resim 2.22. Ernst Ludwig Kirchner: Berlin'in sokaklarından manzaralar, Karakalem eskiz çalışmalar, 1912-14	26
Resim 2.23. Ernst Ludwig Kirchner, Berlin Sokak Sahnesi, Tuval üzerine yağlı boya. 121 x 95 cm, 1913.....	26
Resim 2.24. Ernst Ludwig Kirchner, Sokak, Dresden Tuval üzerine yağlı boya. 150,5 x 200,4 cm., 1908.....	26
Resim 2.25. Ernst Ludwig Kirchner, Sigara İçen Erna, tuval üzerine yağlıboya, 70x 58cm, 1915.....	27
Resim 2.26. Ernst Ludwig Kirchner, Model ile Birlikte Otoportre, Tuval üzerine yağlı boya. 150,4 x 100 cm, 1910.....	27
Resim 2.27. Oskar Kokoschka, Bir El Yüzde Otoportre, 1918.....	28
Resim 2.28. Oscar Kokoschka: Herwarth Walden'in portresi, Tuval üzerine yağlı boya 100x68cm, 1910.....	29
Resim 2.29. Oscar Kokoschka: Herwarth Walden' in portresi, grafik kâğıdı üzerine kalem ve mürekkep, 28x22cm,1910.....	29
Resim 2.30. Oscar Kokoschka: Katil, Kadınların umudu, Kalem ve mürekkepli fırça, 26x18cm, 1911-12	30
Resim 2.31. Oscar Kokoschka: Claire Waldorff' un portresi, Mavi boya kalem, lekeli, Bronzlaştırılmış kağıt üzerine pastel, 42.1x30.3cm,1916.....	30
Resim 2.32. Oscar Kokoschka: Portre, Der Sturm , 1916, Kalem ve mürekkepli Fırça.....	30
Resim 2.33. Oskar Kokoschka , Marianne-Maquis, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 63,5x76,2 cm, 1942.....	30
Resim 2.34. Egon Schiele, Egon Schiele, Siyah Vazolu Otoportre, , ahşap üzerine	

yağlıboya, 1911.....	31
Resim 2.35. Egon Schiele, öz portre, suluboya, kağıt, 31,7x45,1cm, Özel Koleksiyon 1910	32
Resim 2.36. Egon Schiele, öz portre, suluboya, kağıt, 27,5x43,1cm, 1910.....	32
Resim 2.37. Egon Schiele, çıplak öz portre, suluboya, kağıt, 2010.....	32
Resim 2.38. Egon Schiele, Dizini Bükmüş Oturan Kadın, Kağıt Üzerine Guaj, Sulu Boya ve Siyah Mum Boya,30x46cm, 1918.....	32
Resim 2.39. Gustav Klimt, Ölüm ve Yaşam, Tuval Üzerine Yağlıboya, 178x198 cm. 1916	34
Resim 2.40. Gustav Klimt, Öpüş, TÜYB, gümüş ve altın,138x138 cm, 1907	34
Resim 2.41. Gustav Klimt, Adele BlochBauer'un Portresi 1, TÜYB, 81 x 65 cm, 1905	34
Resim 2.42. Louis Wain , “Kediler”, Hastalık öncesi yapmış olduğu çalışmalar.....	36
Resim 2.43. Louis Wain , “Kediler”, Hastalık öncesi yapmış olduğu çalışmalar	36
Resim 2.44. Louis Wain , “Kediler”, Hastalık öncesi yapmış olduğu çalışmalar	36
Resim 2.45. Louis Wain, “Meslek grubundaki kediler”, Hastalık öncesi yapmış olduğu Çalışmalar	37
Resim 2.46. Louis Wain, “Meslek grubundaki kediler”, Hastalık öncesi yapmış olduğu Çalışmalar	37
Resim 2.47. Louis Wain, Hastalığının yaklaştığı dönemde yapmış olduğu çalışmalar	37
Resim 2.48. Louis Wain, Hastalığının yaklaştığı dönemde yapmış olduğu çalışmalar	37
Resim 2.49. Louis Wain, Hastalığının yaklaştığı dönemde yapmış olduğu çalışmalar	37
Resim 2.50. Louis Wain, Hastalığının yaklaştığı dönemde yapmış olduğu çalışmalar	37
Resim 2.51. Louis Wain, “ kediler” , hastalık sonrası dönemde yapmış olduğu son Çalışmalar	38
Resim 2.52. Louis Wain, “ kediler” , hastalık sonrası dönemde yapmış olduğu son Çalışmalar	38
Resim 2.53. Louis Wain, “ kediler” , hastalık sonrası dönemde yapmış olduğu son Çalışmalar	38

Resim 2.54. Louis Wain, “ kediler” , hastalık sonrası dönemde yapmış olduğu son Çalışmalar	38
Resim 2.55. Louis Wain, “ kediler” , hastalık sonrası dönemde yapmış olduğu son Çalışmalar	38
Resim 2.56. Louis Wain, “ kediler” , hastalık sonrası dönemde yapmış olduğu son Çalışmalar	38
Resim 2.57. Heinrich Füssli, Kabus, TÜYB, 101x127cm, 1781	39
Resim 2.58. Henry Füssli, Hançerli, TÜYB, 101.6 x 127 cm, 1812.....	39
Resim 2.59. Heinrich Füssli, Sessizlik/ Sükûnet, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 63,5 x 51,5 cm, 1799-1801	39
Resim 2.60. Max Beckmann, Aile Tablosu, TÜYB, 65x101cm,1920.....	41
Resim 2.61. Max Beckmann, Kornalı Portre, TÜYB, 1938-1940	42
Resim 2.62. Max Beckmann, Gece tablosu, TÜYB, 133 x 154cm,1918-19	42
Resim 2.63. Max Beckmann, Ayrılış, Üçe Katlanan Levha, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Ortadaki Levha 215x116cm, iki yandakiler 215x100cm, 1932-3	42
Resim 2.64. Kathe Kollwitz, Ölüm Kadını Yakalıyor, 1934	43
Resim 2.65. Kathe Kollwitz, Şehit Düşmüş, 1921	44
Resim 2.66. Kathe Kollwitz, Ölmüş Çocukla Kadın, 1903	44
Resim 2.67. Kathe Kollwitz, Yeniden Savaş Asla!, Sokak Posteri, 1924.....	44
Resim 2.68. Kathe Kollwitz, Gösteri II, 1931	44
Resim 2.69. Kathe Kollwitz, Ekmek, Litografi, 30x28cm, 1924.....	45
Resim 2.70. Frida Kahlo, Umut olmadan, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 28x36cm, 1945	46
Resim 2.71. Frida Kahlo, Rüya, TÜYB, 74x98,5cm,1940	47
Resim 2.72. Frida Kahlo, Kırık Sütun, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 43x33cm, 1944.....	47
Resim 2.73. Frida Kahlo, “ Su Bana Ne Verdi”, TÜYB,76,2x96,5cm, 1938	48
Resim 3.1. İki Uçlu Duygu Durum Bozukluğu, 22 yaşında Erkek	49
Resim 3.2. Dissosyatik kişilik bozukluğu, 19 yaşında Erkek	50

Resim 3.3. Depresyon, 19 yaşında Kız	51
Resim 3.4. Depresyon, 17 yaşında Kız	51
Resim 3.5. Şizoaffektif Bozukluk, 26 yaşında Kız	52
Resim 3.6 Bipolar Bozukluk, 27 yaşında Erkek	53
Resim 3.7 Bipolar Bozukluk, 21 yaşında Kız	54
Resim 3.8. Depresyon, 20 yaşında Kız	55
Resim 3.9. Depresyon, 20 yaşında Kız	55
Resim 3.10. Depresyon, 28 yaşında Erkek.....	56
Resim 3.11. Depresyon – Alkol Bağımlısı, 31 yaşında Erkek.....	57
Resim 4.1. İlknur Beyaztaş, “İhtiyar”, 80x100cm, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013	59
Resim 4.2. İlknur Beyaztaş, “İsimsiz”, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013	61
Resim 4.3. İlknur Beyaztaş, “Acı”, 80x100cm, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013	62
Resim 4.4. İlknur Beyaztaş, “Acı”, 80x100cm, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013	63
Resim 4.5. İlknur Beyaztaş “Öfke/Haykırış” 100x130 cm Tuval Üzerine Karışık Teknik/ Asamblaj, 2015.....	64
Resim 4.6. İlknur Beyaztaş “Hüsran/Kaybediş” 80x100 cm, Tuval Üzerine Karışık Teknik / Asamblaj, 2015.....	66
Resim 4.7. İlknur Beyaztaş, Parçalanmışlık Seri 1, “Yaşlı Yalnızlık”, Kâğıt üzerine Karakalem, Mürekkep ve İğne uçlu roller kalem, 2017	67
Resim 4.8. İlknur Beyaztaş, Parçalanmışlık Seri 2, “Tedirgin Hal” Kâğıt üzerine Karakalem, Kömür ve İğne uçlu roller kalem, 2017	68
Resim 4.9. İlknur Beyaztaş, Parçalanmışlık Seri 3, “Tek Kişilik Kalabalık” Kâğıt üzerine Karakalem, Sangin, Mürekkep ve İğne uçlu roller kalem, 2017	69
Resim 4.10. İlknur Beyaztaş, Parçalanmışlık Seri 4, “Yarım Kalan Parçalar” Kâğıt Üzerine Karakalem Kolaj, Sangin ve İğne uçlu roller kalem, 2018.....	70
Resim 4.11. İlknur Beyaztaş, “Çok Kişilik = Hiç Kişilik” Video Art- Anheonik Bir Deneme, 2014	70

GİRİŞ

Sanat ve psikoloji bir bütün olarak ele alındığında en derin durumda kendini gösteren depresyon üzerinde de birçok görüşe yer verildiğini biliyoruz. Fakat bilindik bir gerçek vardır ki, sanatçı ruh halini bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi sanatında sunmuş olduğu gerçeğidir.

Günümüzün en az anlaşılan ama en ciddi hasarlara sebebiyet veren duygusal hastalıklardan biri olan depresyona her çağda farklı anlamlar yüklenmiştir. Kimi zaman Tanrı düzeyine karşı gelen insanlara verilen bir ceza, kimi zaman da bir günaha tanıklık ya da şeytani güçlerin ortaya koyduğu, kişinin akli dengesini yitirmesine sebep olarak gösterilen bir güç olarak tasvir edilmiştir. Bu ve buna benzer birçok görüş, insanoğlunun ilk çağlardan günümüze kadar farklı anlamlarda yorumladığı depresyonun çıkış noktasını belirler. Bazen tamamen sonuç alınabilen ama çoğu zaman kendini tekrarlayan bu ciddi psikiyatrik bozukluk birçok araştırmaya da konu olmuştur. Bu araştırmada ise depresyon ve sanat birlikte düşünülerek birbirini ne ölçüde tetiklediği ya da etkilediği üzerine tartışılan kavramlar ve sanat eserlerinin bize gösterdiği perspektifle ele alınarak biçimlendirilmiştir.

Araştırmanın konusu;

Bu çalışmanın konusu sanatta ifade kavramı ön plana alınarak ressamların eserlerindeki depresif belirtiler, buna bağlı olarak “ anhedoni, sessizlik, acı keder ve çöküntü” temalı eserleri, sanat tarihi literatürünü de göz önüne alarak, sanatçıların dolaylı işaret ve semboller üzerindeki imgelerin psikolojik alt yapısının incelenmesi, psikanalitik görüşlerin değerlendirilmesi, depresyon ve yaratıcılık konusuna değinilerek, sanatçıların yaratıcılık sürecindeki yaşantı ve çevre koşulları ve bu koşullara bağlı olarak etkileşimleri üzerinde durulmuştur. Sanatçıların eserlerindeki donuk ve kasvetli görüntüler, cansız ve mat renklerden oluşan tuval kompozisyonlarının sonraki zamanlarda eserlerine kattığı olumlu ve olumsuz aktarımları bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı;

Bu araştırma sanatçıların eserleri göz önüne alınarak yaşamı boyunca karşılaştıkları ruhsal hastalıkların seyrinin sanatçıyı ne boyutta etkilediği, bu durumu eserlerinde nasıl yansıttığı ve bu çalışmaların depresif durumlarının analizi sanat bağlamında ele alınarak incelenmiştir. Buna ek olarak aynı şekilde ruhsal sorunlarla baş etmeye çalışan bir grup hasta ile resimsel denemeler yapılmış ve bu çalışmaların yaşamış oldukları travmalarla bir bağlantısı olup olmadığı araştırılmıştır. Ruhsal durumların resme aktarımında kişi/ sanatçı üzerinde nasıl bir etki yarattığı bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın önemi

Bu araştırmanın önemi; ruhsal çöküntü yaşayan sanatçıların/ kişilerin yapmış olduğu çalışmalarda içerik, teknik ve detaylar hakkında bilgi almamızı sağlamıştır. Bu bakımdan çalışmalar değerlendirildiğinde sanatçıların/ kişilerin hayatları ve dönemleri hakkında fikir sahibi olmamız kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla sanatçıların/ kişilerin iç dünyasıyla yansıttığı eserleri karşılaştırarak, görsel imge ve simgelerin kullanılmasıyla sanat literatürüne ışık tutması ve hayatlarının yansımaları üzerine fikir sahibi olmamız bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın yöntemi

Bu araştırmada temel olarak literatür tarama yöntemi kullanılarak tamamlanmıştır. Uygulama aşamasında ise sanatla terapi yöntemi kullanılmış olup Psikiyatri Servisinde yatan bir grup hasta ile yaş sınırı gözetilmeksizin etkileşimli resim denemeleri yapılmıştır. Hastaların yapmış olduğu çalışmalar incelenmiş ve her çalışma hastanın ruhsal durumuyla kıyaslandığında yaşantısından izler yansıtıldığı görülmüştür. Yapılan bu çalışmalar bir bütünlük dahilinde hastanın rahatsızlığı ile kıyaslanarak bu tezde yerini almıştır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN TERİMLER VE TANIMLARI

Depresyon: En az iki hafta boyunca özellikle zevk ve ilgi duygusunun kaybıyla birlikte günlük aktiviteleri yapma isteğinde azalma olan dikkat eksikliği uyku azlığı veya çokluğunun görüldüğü iştah dengesizliklerinin eşlik ettiği bunların yanı sıra kişinin kendisine hayata bakış açısına karşı aşırı olumsuzluk algılarının olduğu intihar düşüncelerinin ortaya çıkabileceği bir ruhsal bozukluktur. (Kaya, 2017:18)

Anhedoni: Antik Yunan kökenli bir kelimedir ve ‘hazdan, keyiften yoksun’ anlamına gelir. Bugün de halen aynı anlamda kullanılan anhedoni, haz ve keyfi deneyimlememe ile karakterizedir ve depresyonun belirleyici bir semptomudur. Anhedoni, zaman zaman herkesin hissedebileceği keyifsizlik ve isteksizlikten farklı olarak, süreğen bir biçimde giderek artıp kişinin yaşamını zorlaştırabilir. Depresyon dışında başka ruhsal sorunlarla birlikte de ortaya çıkabilir. Nörobiyolojik açıklamaya göre; anhedoni beynin ödül mekanizmasının sekteye uğraması sonucu ortaya çıkar. Buna sebep olan, beyinde aktivite ve alınan haz arasındaki bağlantıdan sorumlu olan dopamin salınımının bozulmasıdır.¹

¹ <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/therapiagroup/anhedoni-1435128/>

1.BÖLÜM

1.1. DEPRESYON' UN TANIMI

Depresyon

*çok yalnızım, mutsuzum
göründüğüm gibi değilim aslında
karanlıklarda kaybolmuşum
bir ışık arıyorum, bir umut arıyorum uzun zamandır
aradıkça batıyorum karanlık kuyulara
kimse duymuyor çığlıklarımı
duyan aldırış etmiyor çekip kurtarmak istemiyor
bense insanların bu ilgisizliği karşısında ilgiye
susamışım, ümidimi yitirmişim
biliyorum bir gün dayanamayacak küçük kalbim
arkamı dönüp inandığım ve güvendiğim herşeye
veda edeceğim*

Nilgün Marmara²

(Daktiloya Çekilmiş Şiirler)

Depresyonun hikayesi insanlık tarihi ile başlar. Eski uygarlıkların kitaplarında bu hastalığa sahip insanların şeytanlar tarafından ziyaret edildiğine inanılırken daha sonraki dönemlerde eski İngiliz yazılarında yer alan ‘‘melankoli’’ sözcüğü yüzyıllardır duygu durum bozukluklarının karşılığı olarak kullanılmıştır. (Özgan, 2012: 6)

Depresyon sözcüğünün Latince kökü ‘‘depressus’’ dur; aşağı doğru bastırmak, çekmek, kederli, bitkin, gamlı, cesaretini kırmak, donuklaştırmak, durgunlaştırmak gibi birçok anlamlara gelmektedir Depresyonun en eski tanımları M.Ö 4. yy’de yaşamış olan ‘‘tıbbın babası’’ olarak bilinen Hippocrates’e kadar dayanmaktadır. Depresyonun karşılığı Türkçe’de çöküntü ya da çöküntülük olarak kullanılmaktadır.³

² <http://www.siradisipsikoloji.com/tr/makaleler/9/cocuklar-depresyona-girer-mi.html>

³ <http://www.psikologankara.net/depresyon-nedir.html>

Duygusal, bedensel ve zihinsel olarak birçok konuda kendini gösteren ciddi ama tedavi edilebilir bir ruhsal hastalık olan depresyon, dışarıdan gelen uyarıların azalması ile kişinin kendine güvenini yitirmesi, umutsuzluğu ve karamsarlığı beraberinde getirdiği bu ruhsal bozukluk geniş bir klinik bozukluklar yelpazesini kapsar. Yani depresyon derken kastedilen durum en ağır düzeyden başlayarak melankolik, intihar tehlikesi olan bir hastadan; moralsiz, karamsar bir kişiye kadar olan bütün düzeyleri kapsamaktadır.

Depresyon, insanın yaşama istek ve zevkinin kaybolduğu, kişinin kendisini derin bir keder içinde hissettiği, geleceğe ilişkin kötümser, karamsar düşünceler, geçmişe ilişkin yoğun pişmanlık, suçluluk duygu ve düşüncelerinin taşındığı, bazen ölüm düşüncesi, bazen ölüm girişimi ve sonuçta ölümün olabildiği, uyku, iştah, cinsel istek vb. ilgili fizyolojik bozuklukların olduğu bir hastalıktır. Ayrıca depresyonda dünyaya karşı ilginin azalması ve kaybı, diğer insanlara yatırım yapma ve bağlanma kapasitesinin kaybolması; kendini ayıplama, kınama, kendine serzenişte bulunma, sitem etme ve kendini aşağılama, hor görme gibi duygularla bir arada olan ciddi benlik saygısı ve kendilik değeri düşmesi saptanır. Depresyon normal, geçici, anlık bir emisyonun, bir hastalığın herhangi bir belirtisi ya da tam anlamıyla bir psikolojik bozukluk olarak ele alınmaya kadar birçok şeyi kapsayabilen bir kavram olarak kullanılabilir. (Alper, 2012: 21-22)

Depresyon, bebeklikten başlayarak yaşlılığa kadar hayatın her alanında kendini gösterebilir. Fakat her hastada belirtilerin tümü ya da aynısı olmayabilir. Sendrom olan depresyonun temeline bakıldığında ise ‘keder’ duygusunun olduğunu söyleyebiliriz. En dikkat çekici özelliği ise çökkün bir ruh hali ve zevk almada belirgin bir azalmanın görülmesidir. Kişi eskiden yaptığı şeylerden keyif alamayıp kendini mutsuz, karamsar ve ümitsiz hisseder. Kendisine ve çevresine karşı ilgisi azalarak iç sıkıntısı belirginlik gösterir. Bu durumdan haz alamadığı için de kişide suçluluk psikolojisi ön plana çıkar. Kendiyle ve dünyayla rahatça yaşayamamasına neden olan inançlarının bir sonucu olarak görünen depresyon, kişinin içinde bulunduğu durumdan kendini suçlayarak git gide ümitsizliğe kapılıp kendi kabuğuna çekilmesini sağlar. Dr. Dorothy ise bu duruma “Sizi doğal olarak üzen bir şeyi depresyona dönüştürmenin en etkili yolu başınıza gelen şey için sadece ve sadece kendinizi suçlamaktır.” şeklinde değinmiştir.⁴

⁴ <https://www.orhantaruk.com/depresyon>

1.2. DEPRESYONUN PSİKODİNAMIĞI

Psikanalitik bakış açısıyla depresyon incelemeleri, ilk kez 1911’ de Karl Abraham’ın ağır melankolili ve manik- depresif bozukluğu olan 6 olguyu yayınlamasıyla gündeme gelmiştir. Öte yandan Freud, 1895’te Fleiss’e yazdığı mektupta melankoliyi açıklamış ancak yayınlamamıştır.) Abraham 1924 yılında depresyonla ilgili teorisini küçük çocuk ile annesi arasındaki sevgi ilişkisinde düş kırıklıklarının olduğunu da kapsayacak biçimde genişletmiştir. (Alper, 2012: 43)

Libido gelişimi, şizofreni, manik-depresif gibi konularda psikanalitik terapinin öncülerinden olan Abraham aynı zamanda çocuk gelişiminde kritik olan dönemlerde (oral-anal-fallik) herhangi bir sorunla karşılaşıldığında ruhsal bozukluklara yol açabileceği görüşünü savunan psikanalisttir. Depresif kişiler sevgi kavramından yoksun olduklarını düşündükleri için nefret duygusu bastırarak suçluluk duygusu oluşmaktadır. Depresif ruhsal bozukluklar küçük yaşta ihmalsizlik sonucu kendini gösterip uzun vadede önlem alınmazsa devam edebilir. Abraham bunun üzerinde durup bu konularla ilgili ortaya görüşlerini atan ilk psikanalistlerdendir.

Özel’e göre (2015), psikanalitik kuramlarda depresif bozuklukların sevilen birinin, bir sevgi nesnesinin kaybı sonucu geliştiğinden söz edilmektedir. Psikanaliz öğretisini geliştirmiş, Avusturyalı nörolog olan psikoanalitik kuramın kurucusu Sigmund Freud ise kendi kuramsal çerçevesini oluşturduğu ilk zamanlarında depresyonun, bedensel bir kuramını geliştirmek üzere çalışmalar yapmıştır. Freud depresyonun yetersiz cinsel uyarılma sonucu bir tepki olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Depresif semptomlar bir libido noksanlığı gibi görünür

Freud ve Abraham tarafından geliştirilen klasik psikanalitik teoriye göre, depresyonda, hayalde ya da gerçekte bir sevgi nesnesinin kaybı söz konusudur ve buna bağlı olarak kişinin benliğinde bir yoksullaşma, boşluk, terk edilmişlik duygularıyla birlikte öz değerinde (self-esteem) belirgin azalma veya yok olma vardır. Bu görüşe göre depresyon kaybedilen nesneye karşı duyulan düşmanca duyguların, agresif dürtülerin kişinin kendine dönmesidir. İn korporasyonla kişi, kaybedilen nesneyle özdeşim kurar. Bu, kaybın travmasına ve onun ruhsal sonuçlarına karşı bir savunmadır. (Alper, 2012: 44)

Melanie Klein (1882-1960) Freud'dan bu yana psikanalizin en önemli yenilikçilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çocuklarla oyun tekniğini geliştirerek ve yetişkinlerde psikanalitik teknikler sayesinde zihinsel işlevselliğin daha ilkel düzeyine ulaşabilmiştir. Bu da normal ve anormal psikolojik işlevselliğe dair daha derinlikli bir anlayışa zemin hazırlamıştır. Klein'in kuramının merkezinde bilinçdışı düşlem üzerine geliştirdiği 'anlayış' ve 'konumlar' şeklinde adlandırdığı iki temel yapının tanınması yer alır. Paranoid-şizoid ve depresif konumlar adını verdiği bu yapıların dünyayı algılama biçimlerimiz üzerinde yaygın ve derin etkileri vardır. Bunlar zihnin farklı şekillenme tarzları olarak da görülebilir. Klein'in çalışmaları sonraki kuşaktan analistlerin (örneğin Hanna Segal, Herbert Rosenfeld, Wilfred Bion ve Betty Joseph) psikanalizin kuram ve uygulamasına yaptıkları köklü katkılara ve genelde edebiyat, sanat ve sosyokültürel görüşlere dair anlayışımızın gelişmesine zemin hazırlamıştır.⁵

Melanie Klein manik- depresif durumları, bebeklik döneminde olumlu nitelikli içleştirilmiş objeler geliştirememiş olmanın bir yansıması olarak kabul eder. Bir başka deyişle, depresif kişiler bebeklik döneminde olağan ve geçici olarak yaşanan depresif konumlarını aşamamış insanlardır. Bu nedenle, bebeklik döneminde kendi yıkıcılıkları ve hırsları sonucu yok ettiklerine inanmış oldukları olumlu ve sevilen objelerin yasını sürdürürler. Bu yıkıcılıkları sonucu, bir yandan yitirdikleri objenin özlemini yaşarken, diğer yandan geriye kalan içleştirilmiş olumsuz objeler tarafından kavuşturulmakta olduklarına inanırlar. Bir başka deyişle depresif kişiler, içleştirilmiş olumlu ebeveyn imgelerini kendi yıkıcı dürtüleri ve düşlemleri sonucu kavuşturucuya dönüştürmüş olmaktan ötürü kendini değersiz hissederler. (Geçtan, 2003:150-151)

Klein' in depresyon için, çocuklarda oyunun yetişkinlerde terapiye benzediğini, çocukların oyun terapisiyle analiz edilebileceği üzerinde durur. Klein ayrıca sadece çocuklar üzerinde değil bebeklik döneminde de içleştirilmiş durumların önlenmesi için doğrudan bebeklerin de coşkusal yaşantılarını ele alır. Bebeklerdeki bu coşkusal saplantılar ileride oluşacak psikozların temelinde olduğunu ileri sürer. Doğumdan itibaren bebekler iletişim kurabilen, algıları açık savunma mekanizmalarını kullanabilen bir benliğe sahiptirler. Bu yüzden Klein yapıtlarında da kayıp ve yas üzerine çalışmalar yaparak bebeklikten başlayan depresif durumlar üzerinde durmuştur.

Analitik psikolojinin kurucusu olan Carl Gustav Jung, diğer psikoanalistler gibi depresyonu libidonun bloke edilmesi olarak görür. Libidonun bloke edilmesi sonucu

⁵ <http://www.psikeistanbul.org/etkinlik-detay/nws01/psikanaliz-bir-dusunce-bir-usta---melanie-klein-david-bell-2014/TRDSNC/204/>

enerji ve eğlence kaybı olur. Fakat Jung, bu bakış açısına yeni bir boyut daha kazandırır: Jung'a göre depresyon kişinin geçmişini tekrar tekrar yaşamasını kolaylaştırır, geçmişteki bakış açıları tekrar bilinç yüzüne çıkar. (Sümer, 2008:10)

Jung çocukken genellikle tek başına oynardı. Saatlerce yeni oyunlar yaratır, başkasının kendisini seyretmesinden ya da oyunlarına karışmasından hoşlanmazdı. Jung, kız kardeşinin doğumundan sonra onunla da ilgilenmedi ve yalnız başına oyunlarını sürdürdü. İçedönük bir çocuktü ve yaşamı boyunca da öyle kaldı (Gençtan, 2002: 155). Çocukluğu boyunca içe kapanık biri olan Psikiyatr, anne babasının yaşadığı sorunlara da tanıklık ederek çocukluk döneminde sorunlarla başa çıkmaya çalışmıştır.

Edward Bibring (1953), depresyonun psikopatolojisini ego kavramı içinde açıklamıştır. Buna göre her bireyin güçlü ve özsever nitelikte uyumlu ve değerli olması için gerçekleştirmeye çalıştığı beklentileri vardır. Depresyon ise bu beklentilerin kesintiye uğrayarak güçsüz ve çaresiz olma durumudur (Dilbaz- Seber . 1993: 136). Bibring' in ego psikolojisi kuramına göre benliğin ihtiyacı olan, önemsenmek, değerli ve sevilen biri olmak, güçlü, üstün ve güvenilir olmak, yıkıcı ve kırııcı olmamak gibi bireyin kendisinde görmek istediği alanlarda yoksunluk söz konusu olduğunda depresyonu tetikler. Kişi bu yoksunlukta kendini güçsüz ve çaresiz hissederek bir çözüm arayışına giremez. Bu da kişide benlik saygısının düşmesiyle depresyonun meydana gelmesini sağlar.

Bibring depresyonun psikodinamiği üzerinde çalışmış olanlar arasında süperegounun rolünden söz etmeyen tek kişidir. Ona göre gerilim, egoyla bir başka bölüm arasında değil, egounun kendi yapısı içinde yaşanır. Depresyon egounun kendine olan saygısının kendi beklentilerini karşılayamaması sonucu kısmen ya da tümünden çökmesine rağmen, bu beklentilerin aynı yoğunlukta sürdürülmesi sonucu yaşanır. Bibring' e göre mani, depresyona karşı ödünleyici ikincil bir tepki ya da narsisistik beklentilerin düş gücüyle karşılaşma çabalarının bir anlatımıdır (Gençtan:2003, 151-152).

Özel (2015), "Kohut'un kendilik psikolojisine göre kendilik, ciddi anlamda hasar aldığı zaman veya yaralandığı zaman yoğunlaşarak güçleneceğini ve çocuk depresyondan kurtulmak için zaten var olmayan kendilik objelerinden önce yoğun deneyimlerinin olduğu oral, anal ve fallik duyumlara yöneleceğini ileri sürmüştür" der.

Bilişsel terapinin kurucusu olan Aaron Temkin Beck' e göre depresyon yanlış düşüncülerden dolayı olur. Kişinin kendisi (sorumlu, uyumsuz), dünya (zarar verici, cezalandırıcı) ve geleceği (yetersiz, yenilgilerle ve zorluklarla dolu) hakkındaki olumsuz düşüncelerine kognitif triad adını verir. Düşünüşteki bu hatalar kişinin yaşam

deneyimlerinden kaynaklanır (Alper, 2012: 53). Depresyona yatkın kişilerde, yaşamın ilk dönemlerinden başlayarak yerleşmiş olan bu olumsuz düşünceler gerçeklere uygun ve doğruymuş olarak görünürler. Bir bakıma bu kişiler olumsuz senaryolar yazarak bu duruma kendilerini alıştıırırlar. Bu varsayıma göre bireylerin ya hep ya hiç şeklinde bir düşünme tarzı ön planda gelişerek depresif semptomlar yani duygu durum bozukluğu ortaya çıkabilir.

Beck, depresyona yatkın olan insanların bilişsel düzeylerinde zihinlerinde çarpıtılmış, gerçek dışı davranış kalıpları ve bilişler bulunduğunu ifade eder. Bununla birlikte bunların duygulanımı bozup depresyona yol açtığını ifade etmektedir. Bu bilişsel hatalar, normal kişilere göre depresyondaki kişilerde daha abartılı bir şekilde kendisinin göstermektedir. Bilişsel hatalar, bireylerin düşüncelerindeki hatalardır. Depresif bireyler kendi olumsuz kavramlarının geçerliliğine inançlarını sürdürürler. Herhangi bir olay karşısında, belli ve somut bir kanıt olmadan kişinin olaylardan olumsuz ve kötü sonuçlar çıkarması bilişsel hatalara verilebilecek örneklerden birisidir (Uzun, 2013:32-33).

Rado, psikoanalitik kuram içerisinde depresyonu bir sevgi çağrısı olarak tanımlamaktadır. Ona göre depresif kişi, sürekli kendisini beğendirme çabası içindedir. Kişi kendisine güvensizdir. Sevilen bir nesnenin kaybolması sonucunda kişinin ilk tepkisi kızgınlıktır. Kişi bu kayıptan dolayı kendisini suçlar ancak bunun hemen ardından kaybedilen nesnenin kötü yanlarını suçlamaya başlamaktadır. Rado depresyonda, benlik saygısında azalma ve kendinden hoşnutsuzluğu ön plana çıkarmaktadır. Bununla birlikte depresyonda kalımsal, biyolojik, fizyolojik faktörleri de göz önünde tutmaktadır. Rado, Psikoanalitik kuram içerisinde depresyon ile ilgili yapılan diğer önerileri de kabul eder ve tüm bunların birleşmesi ile depresyonun ortaya çıktığını kabul etmektedir (Uzun,2013: 29). Depresyonu temelde çaresizlik olarak tanımlayan Rado sevgi nesnesinin kaybedilmesi durumunda depresyonda olan kişinin tepkisi kızgınlık, öfkeyle sonuçlanır, bununla beraber kişi bu nesnenin kaybından kendini sorumlu tutarak depresif belirtiler baş gösterir.

Horney'e göre depresyon, reddedici ana-baba tarafından yetiştirilen çocuk, yalnızlık ve güvensizlik duygusuyla büyür. Çocuğun sevmeye ihtiyacı vardır ama eleştirilmekten, reddedilmekten korkar, böylece alınganlık, umutsuzluk duyguları ve depresyon olur (Alper, 2012: 47). Horney yazılarında, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için temel koşul olan sevgi, destek ve anlayış sağlayabilen bir ortamın varlığı olduğu görüşünü sıklıkla belirtmiştir. Horney' e göre çocuk ancak böyle bir ortamda, aşması gereken evreleri yaşayarak kendi kimliğini geliştirir ve gereken dönemde

anne-babasından koparak aile ötesindeki geniş toplum grubunda yerini alır. Horney Freud' un aksine, anksiyetenin çocukta oidipus kompleksinin çözümlenememesi sonucu oluştuğu kanısında değildir. Horney' e göre, çocuğun kendi kişiliğini bulabilmesi için gerekli olan doğal gelişimin önlenmesi anksiyeteye sonuçlanır (Gençtan, 2014: 236).

2. BÖLÜM

2.1. DEPRESYON VE SANAT

Sanat genel anlamıyla yaratıcılığın ve hayal gücünün ifadesi olarak anlaşılır. (Britanica, 2010) sanatı, “Başkaları ile paylaşılabilir estetik objelerin, nesnelere ve deneyimlerin yaratımında beceri ve hayal gücünün kullanımı” olarak tanımlamaktadır.

Weber' e göre (1995) “Sanat denildiğinde, sanat yapıtının izlenilmesi ile oluşturulması arasındaki ilişkilerin ve bunun yanı sıra bu süreçteki bilinçaltı olayların ve bilinçli eylemlerin araştırılması anlaşılmaktadır” der. Kişinin duyguları sanat aracılığıyla dışavurumda kendini göstererek sanat eseri oluşturulur. Gürsu'ya göre (2015) “Sanat, her ne kadar psikoloji gibi bütünüyle bir anlama ve açıklama alanı olmasa da bir yönüyle bunu sağladığı da inkâr edilemez görünmektedir. Şöyle ki, sanat eseri bizde bir şeylerin hissedilmesine, duyu, sezi ve kavrayışla bir tecrübenin oluşmasına yol açabilmektedir. Sanatçı, bir sanat eserini ortaya koyarken, ağırlıklı olarak maddî bir şekilde telakki edilen nesnelere, ruhsal bir boyut kazandırmaktadır. Sanattaki bu ruhsal boyutun en önemli kaynağı; insanın “iç ben”i, psikolojik dünyasıdır” demiştir.

Kişi yapmış olduğu sanat eserine kendinden bir şeyler katarak iç dünyasını yansıtır. Sanatını ortaya koyarken kendi duygu ve düşüncelerinden beslenir. Bu yapıtlar özellikle duyguların anlatımında önemli yer alır. Sözcüklerle anlatılamayan duygu ve düşünceler sanat yapıtları yoluyla bizlere yansır. Bu yapıtlara baktığımızda, onları oluşturan kişilerin ruhsal durumları hakkında bizlere bilgi verir ve izleyenler üzerinde derin duygusal etkiler yaratır. Bu durumda sanatsal yapıtların ve yaratıcılarının psikolojik yönden incelenmesi olasıdır.

Sanat ve depresyonu bir arada düşündüğümüzde; çoğu zaman sözde anlatılamayan birçok durumda kişi, kasıtlı ya da kasıtsız içsel rahatsızlığını görsel

olarak dile getirebilir. Sanatçıların yazmış olduğu yazılar, şiirler, romanlar, besteler, heykel ve resimler kişinin iç dünyasından birer ipucu olarak karşımıza çıkar.

Sanatçıların ruhsal durumu sürekli tartışılan konular arasındadır. Birçok görüş, depresif durumda olan yazarların yaratıcılığını etkilediği yönünde olup, birçoğu da bu durumun aksini söylemektedir. Bu durum tam olarak aydınlanmamış olsa dahi bilinen bir gerçek vardır ki o da sanatçıların ruhsal durumlar içinde olduğu ve ciddi mental rahatsızlıklar içinde boğuştuğudur. Kişideki depresif belirtiler, yapılan çoğu araştırmalarda kendini ele vermektedir.

Birçok ünlü sanatçının biyografileri ile ilgili geriye dönük çalışmalarda bulunan Haynel, Rentchnik, Pollock, Jaminson'un yaptığı araştırmalarda, yaratıcı şair, romancı, filozof, besteci, heykeltıraş ve ressamların birçoğunun ilk çocukluk yıllarında ana baba kayıpları yaşamış kişiler olduğu üzerine durmuşlardır. Bu kişiler üzerinde değerlendirme yapacak olursak bilinen en ünlü Fransız yazarlardan Moliere 10 yaşındayken annesini kaybetmiş ve annesinin yokluğu onu zamanla bir depresyona sürüklemiştir. Sanatçı bunu takiben eserlerine yansıtmıştır. Yine Fransız yazarlardan aynı zamanda filozof olan Jean Jacques Rousseau' nun annesi doğumunda ölmüştür. Annesini hiç görmeyen yazarın eserlerinde karamsarlık ve hüznün en çok işlediği konulardan olmuştur. Varoluşçu Rus yazar Fyodor Dostoyevski de bunlardan biridir. Sosyal bir nedenden dolayı tutuklanarak hayatını 4 yıllık bir mahkûm olarak devam ettirmiş, döndüğünde "Ölümler Evinden Hatıralar" ve "Suç ve Ceza" yı yazmıştır. Eserlerinde kendi ruh halinin de izleri görünen ünlü yazar iyi ve kötü arasında bocalamış ve "Karamazof Kardeşler" adlı romanında da bu durumu yansıtmıştır. 19. yüzyıl şairlerinden Charles Baudelaire 6 yaşındayken babasını kaybetmesi üzerine şiirlerinde hep karamsarlık ve hüznün yer almış, bu durumu anlatmak için eserlerinde, kişinin iç sıkıntısı ve sonsuzluk peşinde koşuşunu üzerinde durmuştur (Güney, 2006: 91).

Hiçliğin Tadı

Ey hüznünlü ruhum.

İhtiyar budala.

Kanının kanatlarında hırçın bir kıvılcım yanardı,

Umudun mahmuzu yavaşça dokunsa şaha kalkardın.

Ey şimdi her adımda derin derin soluyan hasta

*Charles Baudelaire*⁶

⁶ <https://www.antoloji.com/charles-baudelaire/>

Dünyaca ünlü Rus yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy da manik depresif olup durgunluğun, üzüntü ve karamsarlığın egemen olduğu bir ruh hali içerisinde yaşamını devam ettirmeye çalışmıştır. Sürekli intiharı düşünerek hayatında sorunlarla başa çıkmaya çalışan yazarlardandır. Bir yakınına yazdığı mektupta “Hayatta mutluluk diye bir şey yok, sadece bazen görünür gibi oluyor, o kadarlık,” demiştir.⁷

Romantizmin temsilcilerinden olan Fransız yazar ve filozof Alfred de Musset de depresyon geçirmiş yazarlardandır. Psikolojik derinlik, duygulu bir anlatım Musset’ in tiyatro oyunlarının başlıca özelliklerindedir. Oyunlarında genelde depresif konulara yönelmiştir.

Sanat eseri, temelinde uygulama olan ve gözle görülür olarak ortaya çıkan olgulardır. Daha geniş bir çerçeveden sanat toplumsal, düşünsel, bireysel etkileşimlerden şekillenen nesnelere üretir. Bu geniş kavramda, sanatın ortaya çıkış süreci düşünsel sistemlerle ilgilidir. Toplum, sanatçı ve o konuyla ilgili düşünürlerin ortaya koydukları fikirlerin tamamı sanatı, sanat eserini ve sanatçıyı etkiler (Erbay, 1999: 54).

2.2. SANATÇILARIN ESERLERİNDE DEPRESİF BELİRTİLER

Sanat yapıtları ayna yansımaları değildir; ama ayna yansımalarıyla, dönüşümün sözcüklerin kalıba dökülmesi son derece zor olan o gizemli büyüğü paylaşırlar (Gombrich, 2015: 5).

Her Sanatçının zihninde algılamaları sonucu depolanmış renk, biçim ve semboller yer alır. Bunlar sanatçı hakkında fikir oluşturmamızı sağlar. Bir sanat eserini ne kadar derinlemesine değerlendirebileceğimiz, o sanatçı hakkında edindiğimiz bilgilerle aynı orantıdadır. Bir ressamı ele alacak olursak yapmış olduğu resimlerde içeriğin yanı sıra, kimi zaman renkler, kimi zaman geometrik çizgiler ya da kendini tekrarlayan şekiller kişinin ne amaçla yaptığı düşüncesini bize yansıttığını gösterir. Sanatçının içinde bulunduğu durum karşısında, çoğu zaman yapmış olduğu çalışmalarla karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

⁷ <http://www.gnoxis.com/manik-depresif-3872.html>

2.2.1. FERDİNAND HODLER (1853-1918)

Deprime hasta kederli ve ketlenmiştir. Buna rağmen dış dünyadan birisi ile iletişim kurma gereği duyar. Sözel iletişimi yavaşlamış, hatta bloke olmuştur. Sözel iletişime bir alternatif arar. Bu alternatif yazı yazmak, resim yapmak olabilir. Depresyondaki hasta sanatçı değilse bile, belki resim yapmak, onun için konuşmak hatta yazmaktan daha kolay olur. Resimler aracılığı ile kendini ifade etmeye, duygu ve düşüncelerini açıklamaya çalışır. Resimler onun için adeta kendini değersiz görmesi ve suçlamasının itirafı ve bir yardım çağrısıdır. Bu hem tanı hem prognoz bakımından değerlidir. Bu hastaların resimleri şizofreniklerden farklıdır. Deprimelerin resimleri daha figüratif, entegre, orantısal ve daha organize dir. Depresyondaki bir hastanın yaptığı resimlerde keder, acı ve çökkünlük dikkati çeker. (Resim1.) Atmosfer sıkıcı, nesnelere hareketsiz, cansız, donuk ve kasvetli görünür. Renkler çoğunlukla gri, siyah, cansız ve soluktur. Gölgeler ışığa hakimdir. Çizgiler zayıf, silik, konturlar erimiş gibidir. Bu özellikler resmin gevşek ve cansız bir el tarafından yapıldığını gösterir (Güney, 2006: 98). Ferdinand Hodler, dışavurumcu, sembolizm ve gerçeklik akımları arasında gidip gelen, insan psikolojisini yansıtmayı başaran resimleri ile tanınır.

Resim 2.1. Ferdinand Hodler Hayal kırıklığına uğrayanlar, Tuval Üzerine yağlıboya, 1853-1918, Berlin sanat Müzesi

Resim 2.2. *Ferdinand Hodler, Night/ Gece, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 116 x 299cm 1889-1890, Kunstmuseum Bern, Bern, İsviçre*

Sanatçının en etkili görsel anlatıma sahip eserlerinden biri olarak kabul edilen Gece (Resim2.), ilk bakışta renkleri sebebiyle karamsar ve kasvetli görünür. Eser uyuyor halde görülen yedi figürden tam ortadaki adamın uykusundan uyandığı ve üzerine tünemiş olan siyah örtülü figürle mücadele ettiği görülür. İlginç şekilde bu uykusundan kabusla uyanmış görülen ana figür, ressam Ferdinand Hodler' in yüz hatlarına sahiptir. Siyah örtülü figür, uykunun ötesini, yani ölümü temsil etmektedir. Uykusundan üzerindeki ölüm figürünü görerek uyanmış olan Hodler, ölmek üzere olduğunu düşünmekte ve ölümle mücadele etmektedir. Eser, ressamın ölüm korkusu ile yüzleşmesinin simgesidir. Ölüm aslında Hodler' in hayatında yer alan önemli bir olgudur. Küçük yaşta anne ve babasını kaybetmesi ve yetimhanede büyümüş olması Hodler' in ölüme dair büyük korkusunu net bir şekilde açıklar. Aynı zamanda ressamın eserin arkasına yazdığı “Birçok insan gece dinlenmek üzere uykuya dalar ancak sabah uyanamaz” sözünün sebebini de kavramamızı sağlar. ⁸

⁸ <http://www.sanatabasla.com/2016/09/08/gece-night-hodler/>

2.2.2. EDVARD MUNCH (1863-1944)

Resim 2.3. Edvard Munch, Hasta Odasında Ölüm / Death in the Sickroom, Tuval Üzerine Yağlıboya, 134,5x160 cm , 1895, The Munch Museum, Oslo.

Ölüm, çağlar boyu insanın içinde bulunduğu durumda sanatın konusu olmuştur. İnsanın anlamlandırmada zorlandığı en karmaşık olgudur. Ölen kişinin geride bıraktığı, üzerindeki belirsizliğin yarattığı korku, endişe, üzüntü, keder kişiyi içten içe kemirir ve hayatının geri kalan dönemlerinde bu belirsizlikle başa çıkmaya çalışır. Özellikle yakınlarını kaybeden bireylerin bu sürecin kimi zaman uzun yıllar sürdüğü ve tüm yaşamlarını etkilediği bilinmektedir. Ekspresyonizm akımının öncülerinden biri olan Edvard Munch' un eserleri incelendiğinde çalışmalarda sürekli ölüm konusunu tekrarladığı görülür. Munch erken yaşta annesi ve kız kardeşini kaybederek ölüm olgusuyla çocuk yaşında tanışmıştır. Çocukluğundan süregelen ölüm, depresyon, yalnızlık, sıkıntı ve korku onu hiç yalnız bırakmamıştır. Kısacası Munch sanatını yaşadığı travmalar üzerine kurup oluşturmuştur. Resimlerinde baskın duyguları konu alan Munch bu durumu, Hasta Odasında Ölüm (Resim 3), Ölü Anne ve Çocuk (Resim 4), Hasta Çocuk (Resim 5) çalışmalarında tüm gerçekliğiyle göstermektedir.

Resim 2.4. Edvard Munch, *Ölü Anne ve Çocuk*, TÜYB, 105 x 178,5 cm, Munch Müzesi, Oslo, Norveç, 1897-1899.

Resim 2.5. Edvard Munch, *Hasta Çocuk*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 121,5 x 118,5 1896.

Ekspresyonist sanatçılar, insanların çektikleri acı, sefalet, vahşet ve tutkularını derinden hissedip, sanatta uyum ve güzellik üzerine durarak resimler yapmışlardır. Norveçli ressam Edvard Munch da bu sanatçılardan biri olup, “Çılgılık” adını verdiği tabloda (Resim6), ani bir heyecanın, tüm duygusal izlenimlerimizi nasıl değiştirebileceğini gözler önüne sermiştir. Bu tablo Munch’ un dünyaya bakışını anlatan bir eser olup çılgılığın iç bunalıtısı ve heyecanını göstermektedir.

Gombrich (1997) bu tabloyu şöyle betimler: “Bütün çizgiler, resmin odak noktasına, yani çılgılık atan başa doğru gidiyor gibidir. Sanki tüm sahne, o çılgılığın acısına ve heyecanına katılmıştır. Çılgılık atan kimsenin yüzü gerçekten karikatür gibi çarpıtılmıştır. Fal taşı gibi açılmış gözler ve oyuk yanaklar, kafatasını anımsatıyor.

Korkunç bir şeyler olmuştur mutlaka ve resmi daha da rahatsız edici yapan bu çığlığın nedenini hiçbir zaman bilemeyecek olmamızdır.”

Resim 2.6. Edvard Munch, *Çığlık*, Karton Üzerine Yağlı Boya, tempera ve pastel, 91 x 73,5 cm, 1893, Ulusal Galeri Oslo

Munch çevresindeki dünyayı betimlemek yerine sanatı aracılığıyla iç dünyasını ve arzularını dışa vurmaya başladı. Resimlerindeki hummalı enerji ve fırtınalı duygular onu, duygusal çarpıtmalar ve abartılı renklerle en fazla anlatım gücüne ulaşmayı amaçlayan Dışavurumculuğun kurucusu yapmıştır. (Haydaroğlu, 2004:331)

2.2.3. VİNCENT VAN GOGH (1853-1890)

“Kalbimi ve ruhumu işime adadım ve işimi yaparken aklımı kaybettim.”

Van Gogh

Van Gogh'un başlangıç noktası, sanatsal bir tutum yerine, varoluşçu bir gereksinime dayanıyordu. Van Gogh için resim, insanlara ve nesnelere karşı duyduğu derin sevgiyi anlatabileceği tek yoldur. Dış dünyanın göz kamaştırıcılığına ve en tedirgin durumda keşfedilen başka bir gerçeğin cehennemine sızabilmek için, benliğini nesnelere doğrudan bütünleşmeye açar. Van Gogh'un bu düşüncesi, ateşli renklerinin

kuvvetlendirilmiş tonlarıyla iletilyordu. Gerçeğe varmak için kendini korunaksız olarak dünyaya teslim eden Van Gogh'un seçtiği yol (varoluşçu acılara bir yanıt olarak sanat yapma ve gerilim dayanılmaz olunca da kendini kurban etme), bundan sonraki on yıl içinde yaşam ve sanatı birleştirmeye çalışan sanatçılar için örnek bir acı yazgı olur (Richard, 1984: 25-26).

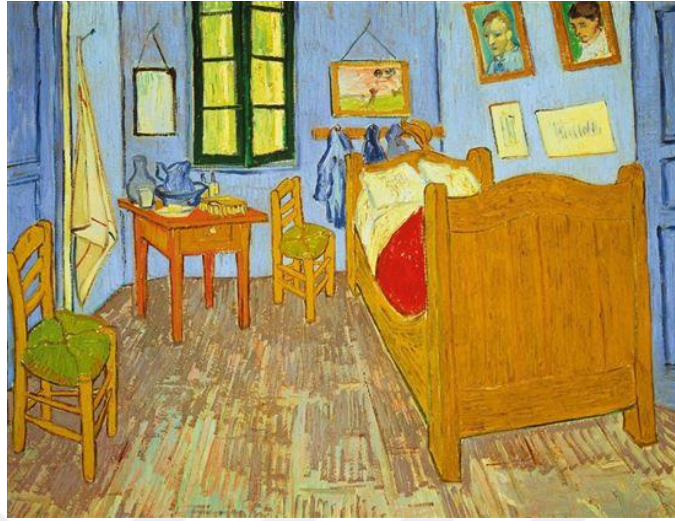

Resim 2.7. Vincent Van Gogh: *Les Saintes- Maries-de-la-Mer' den görünüş*, Kâğıt Üstüne Kamış Kalem ve Çini Mürekkebi, 43.5x60cm, 1888, Sammlung Oskar Reinhart, Winterthur

Resim 2.8. Van Gogh, *Yıldızlı Gece*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 73,7 x 92,1 cm, Haziran 1889, Moma New York.

Manik depresif tanısı konulan Vincent Van Gogh resimlerine bakıldığında konu olarak insanın kendi dünyasını, korku ve yalnızlığını anlatmıştır. Küçük yaşta yaşadığı ruhani durumunu fırça darbeleriyle, sert çizgilerle ayrıca kullandığı renklerle resimlerine aktardığı görülür. Ekspresyonist etkilerin görüldüğü, fırça darbelerinin hâkim olduğu, boyanın kalın tabaka halinde sürüldüğü resimlerinde, eski tekniği olan noktacılık ve izlenimcilerin renkleri ayrıştırarak gördükleri gibi yapma tekniklerinin ötesine geçerek, kendisinin görmek istediği şekilde resimler yapmaya başlamıştır. Fotoğraf görünümlü çalışmalarını bir yana bırakarak içsel dünyasıyla çatışmalarını yansıttığı resimlerinde, dilediği gibi teknikler kullanarak çalışmalarına yön vermiştir. Her çalışması hakkında, onda farklı izler bıraktığını ve her depresif bozukluk hallerinde resme yöneldiğini belirten Van Gogh için Gombrich, (2007) öylesine yaratıcı bir çılgınlığın içine girmişti ki, yalnızca parlak güneş değil (Resim 7) hiç kimsenin dikkati çekecek değerde bulmadığı huzur dolu, sıradan şeyleri de resmettiğini belirtmiştir. Hiç kimsenin belki de farkına bile varamayacağı fakat sanatçı için farklı izlenimler uyandıran bu resimler belki de ruh durumuna ilişkin bir şeyler yansıttığını göstermiştir. Van Gogh bu durumunu kendisine yakın gören kardeşi Theo' ya yazdığı mektupları da, yapmış olduğu resimlerde neler

hissettiğini ifade etmeye çalışmıştır. Arles' te yaşadığı küçük odasının resmini yaparak (Resim9) bu resim hakkında kardeşi Theo' ya mektubunda yazarak açıklamıştır.

Resim 2.9. Vincent Van Gogh: Sanatçının Arles' daki odası, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 57.5x 74 cm, 1889, Musee d' Orsay, Paris

Arles Ekim Ortası 1888

Sevgili Theo,

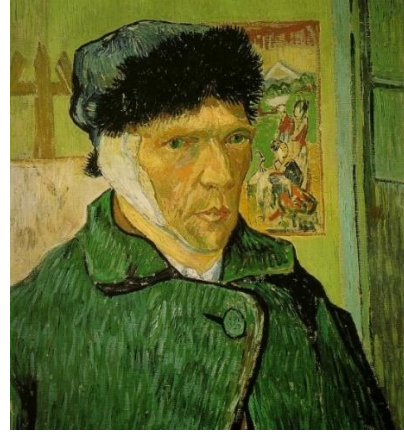
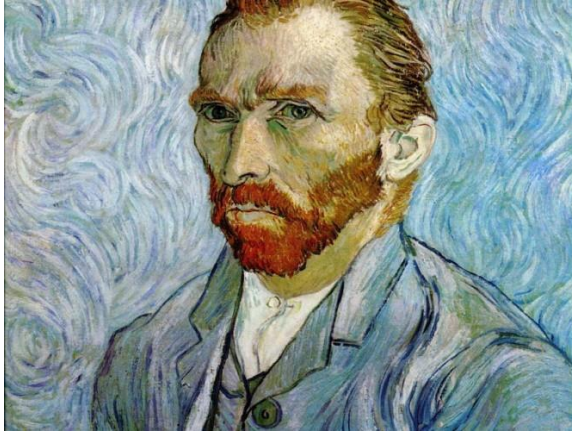
Aklıma Yeni bir düşünce geldi. İşte onun taslağı... bu kez söz konusu olan sadece yatak odam, fakat burada renkler her şeyi yapmak zorunda ve nesnelere daha yüce nitelik kazandıran sadeliği ile dinlenmeyi ya da genelde uyumayı çağrıştırmalı. Diğer bir deyişle, bu resme bakmak beyni daha doğrusu hayal gücünü dinlendirmeli.

Duvarlar solgun menekşe rengi. Döşeme kırmızı tuğladan. Yatağın ve iskemlelerin ağacının rengi, taze tereyağının sarı tonunda. Çarşaf ve yastıkları çok açık bir limon yeşili. Örtü kırmızı renkte Pencere yeşil. Tuvalet masası portakal rengi, leğen mavi. Kapılar leylak rengi.

İşte hepsi bu- kepenkleri kapalı bu odada hiçbir şey yok mobilyaların geniş çizgileri de, yine, mutlak bir dinlenme hali,ni ifade etmeli. Duvarlarda portreler, bir ayna, bir havlu ve bazı giyecekler.

Tablonun çerçevesi- resimde hiç beyaz olmadığı için- beyaz olacak. Böylece bana zorunlu olarak verilen bu dinlenmenin hıncını çıkaracağım.

Bunun üstünde çalışmaya bütün gün devam edeceğim ama gördüğün gibi kavram çok basit. Gölgeler ve düşen gölgeler yumuşatılmış, tıpkı japon baskısı gibi...(Van Gogh / Theo' ya Mektuplar: 1915:206-207)

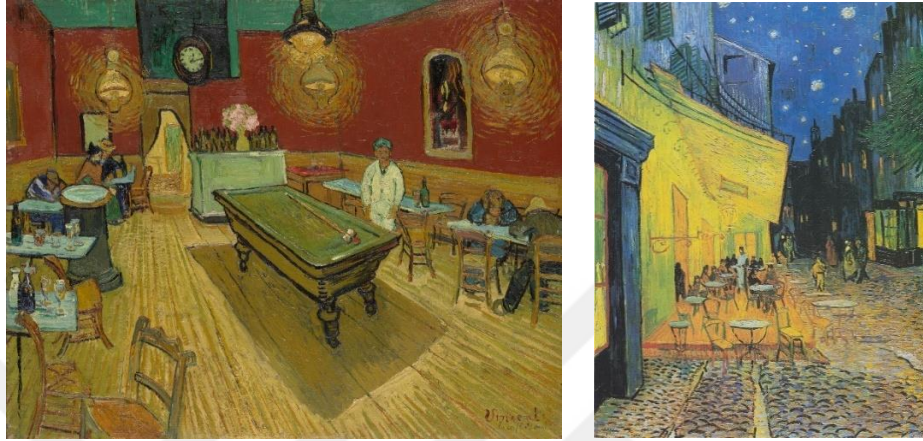
Resim 2.10. (solda) Vincent Van Gogh, Kendi Portresi, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 65x54 cm, 1889, d'Orsay Müzesi, Paris

Resim 2.11. (sağda) Vincent Van Gogh, Sarılı Kulağıyla Kendi Portresi, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 60x49 cm, 1889, Courtauld Enstitü Galeri, Londra

Van Gogh, kardeşi Theo' ya yazdıkları mektuplarda sadece yapmış olduğu çalışmalar hakkında değil aynı zamanda kendi ruh durumu hakkında da bilgi vermiştir. Gombrich (Gombrich, 2007: 545) Vincent Van Gogh için, bu mektuplar, dünya edebiyatının en dokunaklı ve ilginç örnekleri arasında yer alırlar. Bu mektuplarda, sanatçı Vincent' in görev duygusunu, mücadelelerini ve zaferlerini umutsuz yalnızlığını ve arkadaş özlemine hissediyor, ateşli bir enerjiyle çalıştığı aşırı yorucu ortamın farkına varıyoruz. Daha bir yıl dolmadan, 1888' in Aralık ayında, Van Gogh bir ruhsal çöküntü, ardından delilik nöbeti geçirdi. 1889' un Mayıs'ında bir akıl hastanesine yatırıldı ama arada bir kendine gelip resim yaptığı zamanlar oluyordu. Bu ıstırap 14 ay sürdü. 1890 yılının Temmuz ayında, Van Gogh yaşamına son verdi. Bir ressam olarak on yıldan fazla çalışmamıştı ve ününü borçlu olduğu resimlerini, kriz ve umutsuzlukla dolu son üç yılında yapmıştı, şeklinde belirtmiştir.

1889 (Theo' ya Mektuplar 1985:223) “ şu sıralar iyiyim yalnız tanımlanması olası, belli belirsiz bir keder sürüp gidiyor içimde. Neyse gövdesel gücümün azalmayıp arttığı kesin ve de çalışıyorum.” 1889 Saint-Remy, Eylül başı (1985:228) “...Ne demek istediğimi anlayabilecek misin bilmem. Hastalığımı korkunç ve iğrenç bulmama karşın, bu yerle belki de koparılmayacak kadar güçlü bazı bağlar kurduğumu hissediyorum gene de.” (1985:230) 1889...Korkularımdan dolayı kendi kendime kızıyorum. Hastaydım da tabi cesaret gösteremedim. Sonra, bu krizlerin acısıyla karşı karşıya kalınca çok da korkuyorum, yeniden gösterdiğim çabanın biraz önce söylediğimden değişik bir şey ölçüp olmadığını bilmiyorum; dedim ya kendimi öldürmeye kalkmış, derken suyun çok

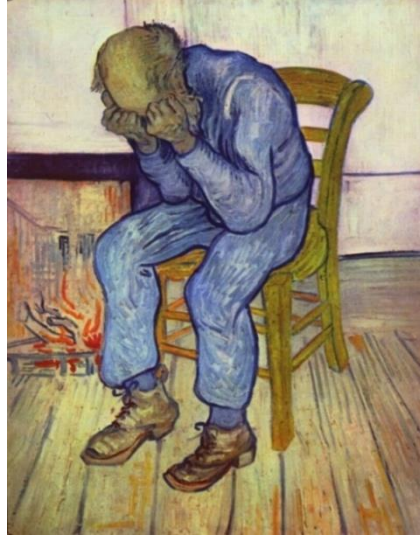
soğuk olduğunu fark edince kıyıya ulaşmak için çırpınmaya koyulan biri gibiyim.”(1985:247) Auvers- sur-Oise, 27 Temmuz,1890 (son Mektubu) ... Böyle işte, ben, kendi çalışmalarım için yaşamımı tehlikeye atıyorum., bu çalışma uğruna yarı deli bir insan oldum- olsun, kabul ama bildiğim kadarıyla, insan ticaretiyle uğraşanlardan biri değilsin sen ve hangi tarafı tutacağını, tam insanca davranarak seçebilirsin. Ama bilmem ki...

Resim 2.12.(solda) Vincent Van Gogh, Gece Kahvesi, TUYB, 72,4 x92,1cm, 1888.

Resim 2.13.(sağda) Vincent Van Gogh, Geceleyin Cafe Terrace, Tuval Üzerine Yağlı Boya. 81 x 65,5 cm, 1888, Kröller-Müller Müzesi, Otterlo.

Onun resimleri hakkında yazdıklarını ele alacak olursak iç sesinin ne kadar gergin olduğunu anlayabiliriz; (Resim12) “Gece Kahvesi tablomda, kahvenin insanın bütün parasını kaybedebileceği, delirebileceği, cinayetler işleyebileceği bir yer olduğunu anlatmaya çalıştım. Sonunda, yumuşak pembe ile şarap tortusu kan kırmızısı kontrastlarıyla, yumuşak Louis XV ve Veronese yeşili ile sert sarı yeşiller, mavi yeşiller kontrastlarıyla bütün bunlar bir cehennem fırını, bir soluk kükürt havasında bir koltuk meyhanesinin karanlıklarının gücü gibi bir şeyi anlatmaya çalıştım. Oysa bir Japon eğlencesi görünümü altında ve Tartarin’in saflığıyla... (Artaud, 1991:34). Van Gogh yüzünde taşımış olduğu üzüntülü ifadeyle kaldığı hastanede (Resim15) doktor Gaghet’ in portresini, (Resim 14) aynı yıl sonsuzluğun Eşiğinde adlı kendi çaresizliğini anlatan, hastalığının ilerleyişini çaresiz bir duruşla sergilemiştir. Van Gogh sürekli sonsuzluğa ulaşmayı amaçlamaya çalışan bir ressam olup bunu kardeşi Theo’ ya yazdıkları mektuplarda da dile getirmiştir. Çizgilerin ve renklerin üzerinde yapmış olduğu kıvrım ve kavisli denemeler kendinden sonra gelen ressamalara ilham kaynağı olmuştur.

Resim 2.14. Vincent Van Gogh, *Sonsuzluğun Eşiğinde*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 81x65cm, Mayıs 1890, Kröller- Müller Müzesi, Hollanda.

Resim 2.15. Vincent Van Gogh, *Doktor Gachet' in Portresi*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 67x56cm, Haziran 1890, Özel Koleksiyon.

2.2.4. JAMES ENSOR (1860-1949)

Ensor oldukça Realist (gerçekçi) ve hatta empresyonist (izlenimci) yöntemler kullanarak iğrenç maske yüzleri ve hortlaklar yaptı. İçeride dönük, insanlara ve dünyaya yabancılaşmış bir kişi olarak gerçeği kavramakta güçlük çekiyordu. İnsanı kendinden geçiren fantezilerinde, gerçeğin yerine iskeletlerle dolu, maske ve aldatıcı giysilerin arkasına gizlenmiş, sürekli çürümeye ve ölümlle tehdit edilen bir korku dünyası ortaya çıktı. Ensor dışavurum gücünü yoğunlaştırmak için resim yapmıyor, kendisinin ruhsal durumunu doğrudan doğruya yansıtan, içinden fişkıran düş gücünün dürtüsüyle hareket ediyordu. Bu yazgısal yabancılaşma Ensor'u Van Gogh' a aynı zamanda Munch' a yakınlaştırdı. (Richard, 1984:29)

Sanatçının ressam olarak ürettiği en çarpıcı gerçekliği gülünç maskeler ve tuhaf bir şekilde oluşturmuş olduğu perspektifidir. Çalışmalarında her şeyden önce ışığa önem vererek ön planda ışığın geliş açısını dikkate almıştır. Ona göre ışık çalışmada öncelikli konumdadır. Fırça izlerini fazlaca tuvale aktaran sanatçı mavi, kırmızı, turuncu pembe, beyaz, yeşil ve sarı tonların ağırlıkta olduğu ürpertici ve yıkıcı maskeleriyle canlı resimler yapmıştır. Kişileri maskelerin ardındaki korkunçluğuyla yansıtmayı amaçlayan Ensor çağın çaresiz ve umutsuz insanını ele almayı amaçlamıştır.

Resim 2.16. (solda) James Ensor Belgian, “Maskeler” Tuval Üzerine Yağlı Boya, 120cmx80cm, 1899.

Resim 2.17. (sağda) James Ensor, Entrikalar, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 149 x 89,5 cm., 1890, Antwerp Güzel Sanatlar Kraliyet Müzesi, Belçika.

Ensor'un resimleri de Munch'un resimleri gibi derinlikli ve ürkütücü bir hava taşımaktadır. Ensor (Resim 16) maskeli ucubelerle doldurduğu resimlerinde yabancılaştırılmış, tuhaf bir dünyayı betimlemektedir. Ensor, (Resim 17) Entrikalar adlı çalışmasında her biri ayrı bir dünyada olan maskeli bir kalabalığı betimlemiştir. Eserlerinde kullandığı maske ile insan adeta iç içe geçmiş bir haldedir. Sanatçı maskelenmiş bu figürleriyle modern insanın içine düştüğü bunalımı dile getirmektedir (Krausse, 2005: 82).

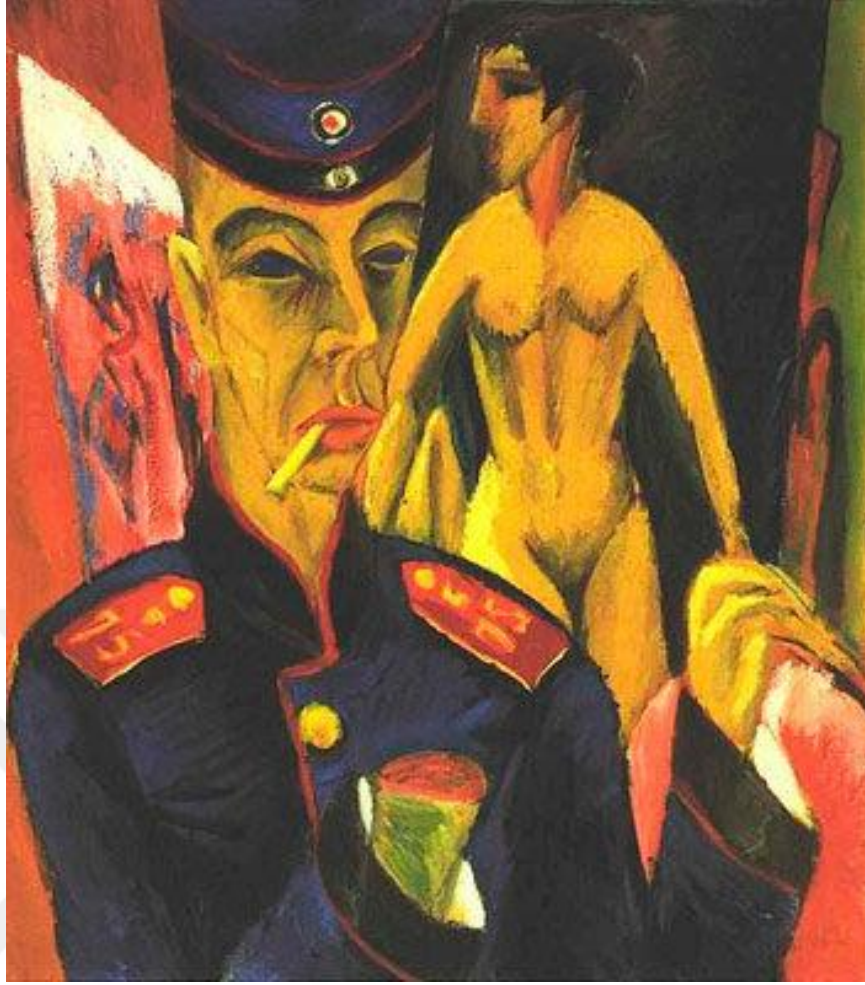
Resim 2.18. James Ensor, Asılmış bir Adamın Bedeni İçin Kavga Eden İskeletler, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 74x59 cm, 1891, Koninklijk Museum voor Schone Kunste, Antwerp

Asılmış bir Adamın Bedeni İçin Kavga Eden İskeletler'de iki iskelet üzerlerinde asılı duran idam edilmiş bir adamın bedeni için kavga ederken görülür. Resmin iki yanındaki kapılarda duran maskeli figürler de bu acı olayı izlerler. Kasvetli ve olağandışı sahne izleyiciyi şaşkınlığa düşürüyor. Asılı adamın ayakkabısına bağlı bir ipin ucu yerde yatan başka bir iskeletin başını havaya kaldırıyor. İskeletlerin üzerinde gülünç ve tuhaf giysiler bulunuyor. Yaptıkları ise son derece anlamsız ve boş görünüyor. Resim acı bir mizah ve yergi ile doludur. Ensor bu resimle içinde bulunduğu toplumda, düzende ve dünyada boş uğraşların, saçma ve tutarsız düşüncelerin eleştirisini yapmıştır. Aslında hâkim olan düşüncenin ölüm olduğunu da göstermeye çalışmıştır.⁹ Resmin grotesk yapısı sanatçının görüşünü yansıtıyor: Birbirinden kopuk düşüncelerin ve beyhude uğraşların büyük rol oynadığı, saçmalığın yönettiği bir dünya, Güçlü duygusal etkileri ve dramatik imgeleriyle Ensor' un sanatı en çok Alman Dışavurumculuğunun üyeleri tarafından beğenildi. Özellikle kendisini 1911' de ziyaret eden Emile Nolde üzerinde güçlü etkisi oldu. (Haydaroğlu,2004:148)

2.2.5. ERNST LUDWIG KIRCHER (1880-1938)

Kirchner, kendisine kadar hiçbir sanat akımına ve modern sanat hareketlerine katılmamış olan Alman sanatına yeni bir yön verme şerefini en çok kazanmış kişidir. (Turani, 2007: 574) Birinci Dünya Savaşı' nda askerlik hizmeti yapan sanatçı, vücutça ve ruhça sıkıntılar yaşayarak bunalıma girmiştir. Sürekli bir hüznün içerisinde olan Kirchnerin çalışmalarında, savaşın dehşetini ve insanda bıraktığı etkiyi görmek mümkündür. Genellikle resimlerinde yer alan kadın ve erkekleri, kendileri ya da çevreleriyle savaşta olan insanlar olarak tasvir biçiminde şekillendirmiştir.

⁹ <http://nalanyilmaz.blogspot.com.tr/2003/07/james-ensor-ve-ernst-ludwig-kirchnerih.html>

Resim 2.19. Ernst Ludwig Kirchner, Asker, Otoportre, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1915, Allen Memorial Art Museum, Ohio

Ekspresyonizm temel taşlarından biri olan Kirchner göre fikri hayat her şeyin üstünde idi. Duyguluğu da kuvvetli yönüydü. Kendisi ciğer hastası olmasına rağmen yaşam açlığı vardı. Çoğu ekspresyonistler gibi, ateşli bir Nietzsche okuyucusu olarak, filozofun yaşamaya olan arzusunu kabul ediyor ve hayatın zenginliğini ve sevincini anlatmak istiyordu. Onu ilgilendiren somut resim değil, insana içini yansıtan resimdir. Kirchner bunu işaretler, hiyeroglifler ile görülür bir hale koyuyordu. Hiyeroglifler doğadan alıyor ve hayata olan derin sevgisiyle onları düzenliyordu. ‘Hiyerografiler, aldatıcı dünyanın iç yönünün doğasal olmayan biçimdeki resmidir’ diyordu. (Turani, 2007:575)

Resim 2.20/2.21/2.22. Ernst Ludwig Kirchner: Berlin'in sokaklarından manzaralar, Karakalem eskiz çalışmaları, 1912-14.

Resim 2.23. (solda) Ernst Ludwig Kirchner, Berlin Sokak Sahnesi, Tuval üzerine yağlı boya. 121 x 95 cm, 1913, Neue Galerie, New York.

Resim 2.24. (sağda) Ernst Ludwig Kirchner, Sokak, Dresden Tuval üzerine yağlı boya. 150,5 x 200,4 cm., 1908, Modern Sanat Müzesi, New York.

1912-14 yılları arasında yaptığı resimlerde insanı yaradılışın bir parçası olarak gördü. Modern kent yaşamı deneyimleri buna tam bir karşıtlık oluşturuyordu: bir yanda yeni insana duyulan özlem ve doğal özgürlük, öte yanda modern insanın varoluşçu gerilimi, yadsınması, yalnızlığı. Kirchner tüm bunlara tepki gösterdi; kızgın, sinirli bir çizim üslubu ve parçalanmış biçimleri kentin dinamik, telaşlı ve yapay çevresinden seçti (Richard2005:69.) Kötülük ve kabalığı betimleyen sanatçı bunların olağandışılığını 1914' de yaptığı sokak resimlerinde dolaylı benzetmeler gücüyle gözler önüne serdi. Bu yöntemle, dünya sanatında bugüne kadar eşi olmayan modern yaşam tanımına ulaştı. Kendi kendine edindiği, “çağın karmaşası içinden bir resim yaratmak” görevini yerine

getirdi. (Richard, 2005:69) Kirchner, çağının şizofrenik ruh halini, yüklü, gergin, abartılı ve yoğun renklerin kullanıldığı, eskiz benzeri çizgisel bir teknikle ve dışavurumcu bir üslupla anlatmıştır (Cumming, 2008: 362) Kirchner'in yaşadığı melankolik ruhsal durumunu resimlerine baktığımızda anlamak mümkündür. Bulunduğu ortam ve insanların ihtişamlı hayatları, sanatçıyı bir hayli gerginleştirmiş ve bu durum yapmış olduğu resimlerdeki çizgilere de yansımıştır. Sert konturlar halinde yapmış olduğu eskizlerde (Resim 20-21-22-23-24), Berlin yıllarında sokaktaki lüks hayatın verdiği öfkeyi dile getirmiştir. Kent insanının düzensiz yaşamını vurgulamaya çalışan sanatçı, öyle bir kalabalıkta yaşamasına rağmen kendisini yalnız ve mutsuz hissetmektedir.

Resim 2.25. (solda) Ernst Ludwig Kirchner, Sigara İçen Erna, tuval üzerine yağlıboya, 70x 58cm, 1915, Devlet Modern Sanat Galerisi, Münih.

Resim 2.26. (sağda) Ernst Ludwig Kirchner, Model ile Birlikte Otoportre, Tuval üzerine yağlı boya. 150,4 x 100 cm, 1910, Kunsthalle Sanat Müzesi, Hamburg.

Lynton (Lynton, 2009)Kirchner' in Sigara içen Erna' sı hakkında,(Resim 25) çarpıcı renkleri (sarı, yeşil, siyah),köşeli biçimleri ve belirgin fırça darbeleriyle, hem ekspresyonist olduğu kuşku götürmeyen başarılı bir portre, hem de belli bir insanın belli bir ortam içindeki inandırıcı bir resmidir. Bu tablo o kadar güçlüdür ki, benim için gerçeği yansıtıp yansıtmadığı (Erna'nın gerçekten öyle mi görüldüğü, öyle mi hissettiği, yoksa bize son derece kişisel bir yorumla, hatta belki de çarpıtılarak yansıtılıp yansıtılmadığı) sorunu söz konusu olmuyor demiştir. Kirchner' in (Resim 26) Model ile birlikte otoportresini yaptığı resmine baktığımızda ise, Kaba fırça vuruşları ve birbiriyle çarpışan yakıcı renkler bir umutsuzluk duygusu yansıtmaktadır. Resmin çerçevesi sahneye küçük gelmiş, renkler kenarları zorluyormuş gibi görünüyor. Bu yapıt, dışavurumculuğun duyumsal ve canlı renklerini dramatik yoğunluğunu ve köşeli dış çizgilerini sergiler. (Haydaroğlu, 2004: 248)

İkinci Dünya Savaşı sırasında yapmış olduğu eskizlerin taslakları Naziler tarafından yakılması sonucu, sanatçı yoksulluk çekmiş ve askerlik dönemindeki ruhsal çöküntünün yeniden belirmesi sonucu intihar ederek hayatına son vermiştir.

2.2.6.OSKAR KOKOSCHKA (1886-1880)

Kokoschka, 1908 ile 1912 arasındaki dönemde yaptığı bir dizi portrede, insan imgesi konusunda yüzyıllar boyu süregelen alışkanlıkların maskesini çekip aldı. Portrelerde yüz çizgileri derinleştirilmiş, ten değişik renklerde benetlenmiş, fırça sapı ya da iğnelerle deşilmiş, fiziksel çarpıtmalarla dolu, modelin ruhsal durumunu açığa çıkarma girişiminin sonucudur. Bu yoğun dışavurumcu saldırı, sanatçı tarafından, fırça çalışmasının titizliğiyle, ince bir estetiğin başyapıtı durumuna getiriliyordu (Wolf, 2005: 60).

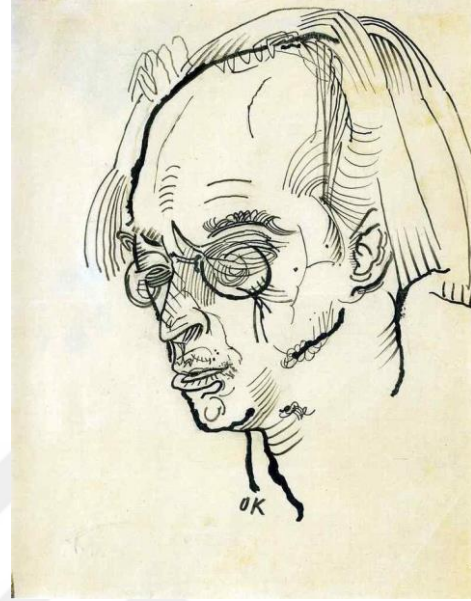
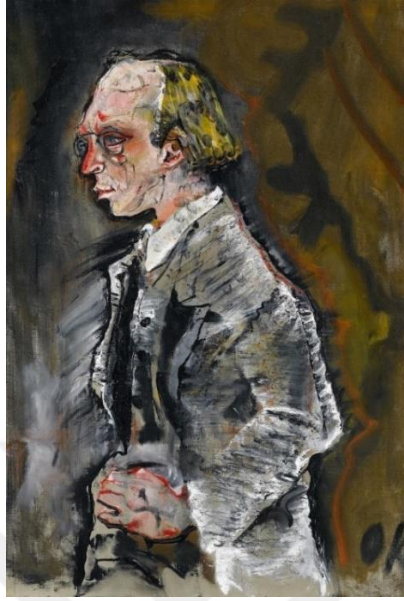

Resim 2.27. Oskar Kokoschka, *Bir El Yüzde Otoportre*, 1918, Leopold Müzesi Viyana

Kokoschka' nın portrelerinde tipik bir benzeri olmayan hassasiyet vardır. (Resim 27) Boyalı elleriyle yüzündeki fırça izleri ve seçilmiş mimikler resimde bir konunun duygusal durumunu aktarmıştır.

Kokoschka, beş yaşında yitirdiği kardeşinin ölümü, onu psikolojik bir çıkmaza sürüklemiş ve ölüm olayı, onu daima meşgul eden bir kavram olmuştur. İkinci Dünya Savaşı' ndan sonra, ilk zamanlarının geleceği belli eden portresine, bir sergide kendisi ile birlikte bakan bir kadın dostuna: "Bu kadın mahvoldu, yok edildi" diye söylendi. Kadın dostu Danimarkalı Karin Michaelis, Kokoschka' nın tanıdığı genç kızı son derece yetenekli bir insan biçiminde boyadığını ve portredeki yüzün üzerine ince noktalar serpiştirmiş olduğunu yazıyor. Kokoschka bu portreyi neden böyle boyamıştı? Bu hususta: "Kız öylesine dalgın, kafası o kadar meşgul ki, bana iç yüzünü böyle göstermişti" diyordu. Bu kız sonraları delirmişti. Portreci Kokoschka' nın medyum gücünü gösteren

daha birçok belgeler vardır “Benim resimlerim birçok kimseler hakkında edindiğim stenogramlardır” ve “ben, çehrelerimle yaşarım” diyordu (Turani, 2007: 578).

Resim 2.28. (solda) Oscar Kokoschka: Herwarth Walden'in portresi, 1910, Tuval üzerine yağlı boya, 100x68cm, Stuttgart, Devlet Galerisi

Resim 2.29. (sağda) Oscar Kokoschka: Herwarth Walden'in portresi, 1910, grafik kağıdı üzerine kalem ve mürekkep, 28x22cm, Cambridge, Massachusetts Fogg Sanat Müzesi

Kokoschka'nın portrelerinin en başarılısı (Resim28) Herwarth Walden'in portresidir. Tablodaki betimleme oldukça doğaldır; ekspresyonist özellikler pürüklü, kaba, nerdeyse yoksul diyebileceğimiz fırça darbelerinde ve genellikle tek renkli, kasvetli bir dekor içinde çarpıcı kırmızı ve sarı saç lekelerinde görülür. Kokoschka desenlerinde, beyaz kağıt üzerindeki siyah mürekkep ya da sözcüklerin olanaklarından yola çıkarak kendine özgü bir üslup yaratmayı amaçlıyordu. Bu üslupla karşılaştırıldığı zaman, sözü edilen tablonun şaşırtıcı nitelikte bir ustalıklarla işlenmiş bir fotoğraf özelliği taşıdığı söylenebilir.; sanki Walden çizgilerin kendisi değil de, o çizgilerin arasından görünen biri gibidir. Walden'in grafik kağıdı üzerine kalemle ve mürekkeple yapılmış küçük portresi, her iki anlatım yolunun en iyi özelliklerini yansıtır. Kokoschka'nın Walden'in başının görünüşünü belirtmek için kullandığı çizgiler, aynı zamanda o başın yoğun, hiper-aktif niteliğini de vurgulamaktadır. (Lynton, 2009:43-44) Kokoschka'nın resimleri aynı zamanda Walden'in Der Sturm (fırtına) adlı kültür dergisinde yer alıyordu. Bu resimlerde ise en dikkat çekenlerden biri, adından sıkça söz edilen (Resim30) “Katil, Kadınların umudu” çalışmasıdır. Kokoschka resimlerinde portrelerde insanın ruh halini açığa vurmaya çalışmıştır. Keskin net, yarım bırakılmış çizgilere bakıldığında resmi adeta

gözün tamamladığı görülür. Walden' in Der Sturm galerisindeki koleksiyonlarında Kokoschka' da resimleriyle kendinden sıkça söz ettirmiştir.

Resim 2.30. (solda) Oscar Kokoschka: Katil, Kadınların umudu, 1911-12, Kalem ve mürekkepli fırça, 26x18cm, Stuttgart, Devlet Galerisi

Resim 2.31. (ortada) Oscar Kokoschka: Claire Waldorff' un portresi, 1916, Mavi boya kalemi, lekeli, bronzlaştırılmış kağıt üzerine pastel, 42.1x30.3cm, The Museum of Modern Art Library

Resim 2.32. (sağda) Oscar Kokoschka: Portre, Der Sturm , 1916, Kalem ve mürekkepli fırça, Berlin

Resim 2.33. Oskar Kokoschka , Marianne-Maquis, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 63,5x76,2 cm, 1942, Tate Galerisi, Londra/ İngiltere

Gönüllü asker olarak İkinci Dünya Savaş'ına katılan Kokoschka, fiziksel olarak yaralanarak uzun süre onun hassasiyetiyle hayatına devam etmiştir.

2.2.7. EGON SCHIELE (1890-1918)

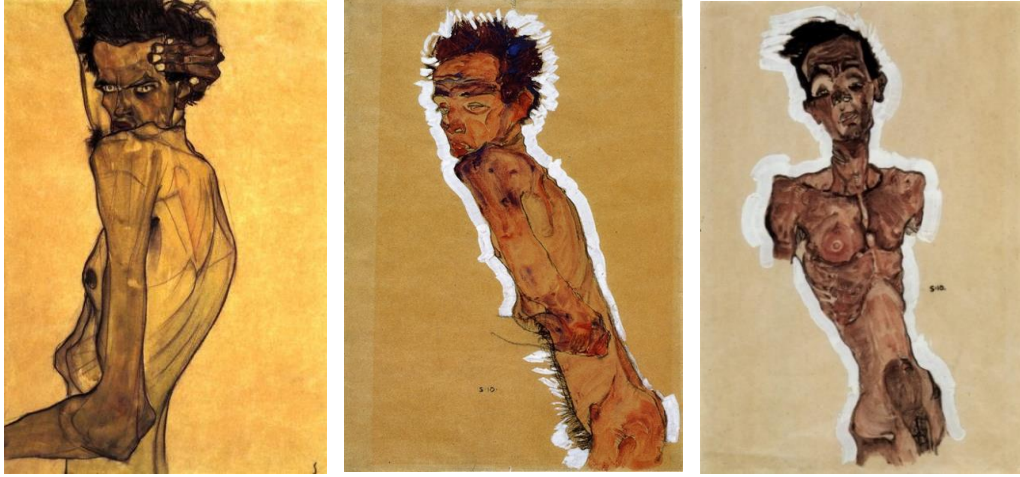
Avusturyalı ressam Schiele, küçük yaşta babasının akli dengesini yitirip hayata veda etmesi üzerine evin sorumluluğunu almıştır. Birçok konuda zorluk çeken Schiele' nin resimlerine bakıldığında bilinçaltına yerleşen durumları netlikle görebileceğimiz şekilde dışa vurmuştur. Küçük yaşta itibaren resme ilgisi olan sanatçı genelde portreler üzerinde çalışarak desen çalışmalarıyla ünlenmiştir.

Schiele, acı çeken, bükülmüş figürlerinde huzursuzluğu, acıyı ve tehlikeyi betimledi. Schiele' nin hem çizimlerinde hem de resimlerinde insan figürü ve portre başlıca konuları oluşturdu; ayrıca doğa görünüşleri, cansız, çölleşmiş kentler ve köyler yaptı. Vahşi, yoğun ve bilinçli bir açıklıkla işlediği erotizm konusunu, suluboya ve çizim olarak çalıştı. Bunlar hükümet savcısı tarafından o denli açık saçık bulundu ki, sonuçta Schiele ahlaka aykırı yayın yapmak nedeniyle tutuklandı. (Richard, 1984:101).

Resim 2.34. Egon Schiele, Egon Schiele, Siyah Vazolu Otoportre, 1911, ahşap üzerine yağlıboya, Stadt tarihi Müze, Wien, Viyana.

Figürleri kırılğan, çoğu zaman hastalıklı olan Schiele, resimlerinde anatomik bozuk oluşan figüratif resimlere yer vermiştir. Desen çalışmalarına ön planda olan Schiele, dışavurumcu tutumuyla erotik konulara yönelmiştir. Daha çok otoportrelerinin yer aldığı çalışmalarda orantısız zayıf yüz ve eller dikkati çekmektedir. (Resim 34)

Resim 2.35. Egon Schiele, öz portre, suluboya, kağıt, 31,7x45,1cm, Özel Koleksiyon ,1910.

Resim 2.36. Egon Schiele, öz portre, suluboya, kağıt, 27,5x43,1cm, 1910, Albertina Viyana.

Resim 2.37. Egon Schiele, çıplak öz portre, suluboya, kağıt, 2010

Schiele'nin figürleri "paçavralar" içerisinde olduğu, statüko ve hiyerarşiyi yücelten hiçbir izin bulunmadığı söylenebilir. O, toplumun ideal tasarımını bozmuş, göz zevkini rahatsız etmiştir. Bu açıdan özgün bir sanatçıdır. Portreye gerilmiş, deforme olmuş, bir şeylere uzanan eller eşlik eder. (Aydın, 2003:66)

Resim 2.38. Egon Schiele, Dizini Bükmüş Oturan Kadın, Kağıt Üzerine Guaj, Sulu Boya ve Siyah Mum Boya,30x46cm, 1918, Narodni Galerie,

Sinirli bir enerjiyle dolu olan Schiele' nin modeli (Resim 38) sere serpe yere oturmuş olarak resmedilmiş. Kadın doğrudan izleyiciye bakıyor hem pozu hem bakışı çok erotik ama aslında resim Schiele' nin pek çok kadın portresinden daha az saldırgan. Kadının kaslı gövdesi, acı dolu elleri ve bükülmüş boynu bu yoğun resmi daha da rahatsız edici kılıyor. Schiele' nin gerilimli ve çarpıtılmış imgeleri insan duygularına hiç ödün vermeden yansıtır. Sigmund Freud' un bilinçaltına yönelik araştırmalarından çok etkilenmiş olan sanatçı yapıtlarında kendi korkularına ve güvensizliklerine biçim vermiştir. Kısa sanat yaşamı boyunca, büyük bölümünde cinselliğin öne çıktığı çok sayıda yapıt vermiş; hatta “ahlaksız resimler yaptığı” için kısa bir süre hapiste yatmıştır. Kendini onlardan saymasa da üslubundaki keskin sinirsel yoğunluk Schiele' yi en önemli Dışavurumcu ressamlardan biri yapmıştır. Sanatçı tam yapıtları ün kazanmaya başlarken genç yaşında gripten ölmüştür (Haydaroğlu, 2004: 415).

2.2.8. GUSTAV KLİMT (1862-1918)

Klimt, hem Kokoschka'nın hem de Schele'nin hayranlık duyduğu bir ressamdır. Özellikle Schele'nin kişisel dışavurumcu biçemi, akademik sanata karşı çıkan sanatçıların oluşturduğu Viyana Sezession'unun tutucu kanadınca aşırı ve yıkıcı bulunan Klimt'in gözü pek biçim ve renk anlayışından yola çıkılarak geliştirilmişti. Üstelik Klimt ele aldığı cinsellik, ölüm ve hastalık gibi temalarla dışavurumculuğa varoluşçu bir katkı getirdi. Sigmund Freud'un ruh çözümleme çalışmaları da o günlerde sanat çevrelerine yansımaları Avusturya Dışavurumculuğunun kendine özgü bir yer edinmesini sağladı (Wolf, 2005: 13). Resimlerini Freud'un psikanalizleriyle karşılaştırılabilir, çözümsel, düşünceli, farklı bir ruh hali içerisine girerek neredeyse sadece kadını kullanarak oluşturmasına rağmen, diğer sanatçılardan tamamen farklı olarak, Klimt kendisiyle ve ruh halinin sanatsal çözümlemeleriyle daha az ilgileniyordu. Bu noktada Klimt' in sanatı ve Freud'un psikanalizleri arasındaki yaygın benzerlik çöker. Freud'un başkaldırışı tamamen durgun olan geleneksel kariyeri yeniden biçimlendirerek ve kabul ettirerek üstesinden gelip kontrol ettiği kendi sosyal ölümünün yaratıcı dönüşümüne dayanır. Sağaltıcı girişimlerle olan etkileşimi, bu dönüşümü akademik ve analitik çalışmalarının ve keşiflerinin temeli olan radikal ve essiz kişisel analizleri ile doruğa yükseltmiştir. Ne kadar uğraşırsak uğraşalım, Klimt'in çalışmalarında kendi fikirleri ya da kendi deneyimlerinin herhangi bir karşılaştırılabilir çabasını ortaya çıkarmak imkânsız görünür (Kazanç, 2014: 148). Sanatçının yaşamına baktığımızda küçük yaşta ablasını kaybetmesi ve bunun üzerine annesinin sinir krizi geçirerek uzun süre toparlanamaması ve büyük kardeşinin de

depresyona girmesi, aileyi kuşatan korkunç sıkıntılar göz önüne alındığında sanatçıda büyük yıkımlara neden olmuştur. Sadece tablolarıyla değil duvar resimleriyle de bilinmekte olan sanatçı, kadın figürlerini ön planda tutarak çalışmalar yapmıştır. Erotizmin de konu olduğu çalışmalarına bakıldığında ince ayrıntılı detaylar, ışıltılı renkler dikkat çekmektedir.

Resim 2.39. Gustav Klimt, *Ölüm ve Yaşam*, 1916, Tuval Üzerine Yağlıboya, 178x198 cm, Leopold Museum, Viyana

Resim 2.40. Gustav Klimt, *Öpüş*, Tuval Üzerine yağlıboya, gümüş ve altın, 138x138 cm, 1907, Neue Galerie, österreichische Galerie Belvedere, Viyana

Resim 2.41. Gustav Klimt, *Adele Bloch-Bauer'un Portresi 1*, Tuval Üzerine yağlıboya, 81 x 65 cm. 1905, Museum of Modern Art, San Francisco

2.3. SANATÇILARIN ANHEDONİ, SESSİZLİK, ACI, KEDER VE ÇÖKÜNTÜ TEMALİ RESİMLERİ

Sanat yapıtları bizde acı, keder, korku, sevinç, coşku, huzur, dinginlik, hayranlık, hoşlanma, haz vb. türünden duygular uyandırmakta, bizi sarsarak derinden etkilemekte ya da içimize birlikli bütünlüğü olan bir düzen getirmektedir. Ne var ki, günlük yaşamda olan bitenler de bizde belli duygular uyandırarak etkileyici olabilmektedir. Günlük yaşamdaki uyandırıcı etkilerin koşulları ile sanat yapıtının uyandırıcı etkisinin koşulları bazı bakımlardan benzerlik taşımakla birlikte, aynı zamanda önemli farklılıkları da içermektedir (Yetişken, 2009: 95). Sanat yapıtı söz konusu olduğunda duygusal, düşünsel ve algısal bir yoğunlaşma bir arada hiçbir kesintiye uğramaksızın sağlanmaktadır. Lukacs (Lukacs, 1978) konuya ilişkin “sanat yapıtları karşısındaki insanlar, yansıtmaları tam algılayabilmeleri için yaşamın normal akışından belli ölçüde ayrılmak zorundadır, dikkatleri geçici olarak yaşamın kendisine değil, sunulan yansıtmalarına yöneltir” demiştir. Buna bağlı olarak sanat yapıtları herkeste farklı duygular uyandırabilmektedir. İnsan yaşantısını başka bir yöne çevirip, yaşamda benimsemediğimiz ya da çok fazla etkilendiğimiz bir şeyin sanat yoluyla bizlerde bıraktığı etkiyi net bir şekilde görebiliriz.

Depresyonun çekirdek belirtilerinden olan anhedoni, sessizlik, acı, keder, çöküntü kavramları tek boyutlu bir fenomen olmaktan ziyade farklı boyutları ile ele alınabilecek bir genel kavramı ifade eder. Soyut olan bu kavramlar kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı bir şekilde sanatçıların resimlerinde kendini gösterir. Her sanatçının farklı yöntemlerle yapmış olduğu çalışmalara baktığımızda ortak olan bir düşünce vardır ki, sanatçının hangi ruh hali içerisinde olduğu ve resimlerinde ne tür etkilerin görüldüğüdür.

Soyut bir kavram olan acının genel bir tanımını yapmak da zordur ancak en başından beri insanın varoluşunu sorgulayan felsefe, beraberinde gelen acıyı ve mutluluğu da sorgulamıştır. Detayına inildiğine ise insanın yaradılışıyla başlayıp ölümünün son anlarına kadar hissettiği bir duygudur ve insan hayatında önemli bir yere sahiptir. İnsana yaşadığını hissettiren en temel duygulardan biridir acı.

Varoluşçu felsefenin önde giden isimlerinden biri olan Heidegger insanın tek gerçekliği, ölümlü olduğunu bilen bir varlık olmasıdır. Ölümlü olduğunu bilme, acıyla yüzleşme her insan için kaçınılmaz bir durumdur, o nedenle acı, hayatın içinde önemli bir yer tutar. “İnsanın dünyaya mutlu olmak için gelmediği aşikârdır. Bu, çocuğun doğarken

ağlamasından bellidir. Bu ağlama, insanın doğa içindeki çaresizliğinin ve ömür boyunca çekeceği acıların işaretidir demiştir (Camus, 2002: 127).

2.3.1 LOUIS WAIN (1860-1939)

Hazsızlık olarak bilinen Anhedoni, normal duygulanımın yaşanmasındaki yetersizlik halidir. Depresyon belirtilerinin arttığı bir durumda mutlaka belirgindir. Bu durum çok zaman hastaların ağlama kapasitelerinin bile ortadan kalkması ile kendini belli eder (Uğur, 2008: 70). Duygulanımda derin bir azalmayı gösteren bu durum şizofreni hastalarında da kendini belli eder. Şizofren ressamların en bilineni olan ve resimlerinin gidişatında en çok hastalık belirtisi görünen Louis Wain' in hayatına baktığımızda, karısının kanser hastalığından ölmesi, sonrasında Birinci Dünya Savaşı' nın yaşanmasıyla yoksulluk çekmesi sanatçıyı büyük bir bunalıma sokmuştur. Psikoz döneminden bir türlü çıkamayan sanatçının çalışmalarına baktığımızda, hayatını adeta kedilere adanmış ve kedilerin her hallerini kişileştirerek resme aktarmıştır.

Resim 2.42/ 2.43/ 2.44. Louis Wain , “Kediler”, Hastalık öncesi yapmış olduğu çalışmalar.

Wain' in ilk dönem resimlerine baktığımızda sanatçı adeta kişileştirme yaparak kedileri eğlenceli hallere sokmuştur. Her resminde ayrı mekanlarda gördüğümüz bu

kediler, farklı kılıklarla neşeli ortamlarda yerlerini almıştır. Çeşitli meslek gruplarında, hatta mutlu aile hayatında kişileştirilen bu kedileri bir masa başında, sokakta, partilerde, sahilde, piknik yaparken ya da okulda görmek mümkündür.

Resim 2.45/ 2.46. Louis Wain, “Meslek grubundaki kediler”, Hastalık öncesi yapmış olduğu çalışmalar

Wain’ in hastalık öncesi yaptığı resimlere baktığımızda, sanatçı genelde birden çok kedi kullanmış, hep huzurlu, mutlu, neşeli ortamlarda kedilerini bulundurmuştur. Kanser hastası eşinin kedileri çok sevdiğinden dolayı onu eğlendirmek için bu tarz resimler yaptığı bilinen sanatçı, eşini kaybettikten sonra kedi resimlerine devam etmiş; ancak bu sevimli kedilerin yüzündeki mutluluk, huzur, sevinç yerini şaşkın, çaresiz, acınası bakışlara bırakmıştır.

Resim 2.47/ 2.48/ 2.49/ 2.50. Louis Wain, Hastalığının yaklaştığı dönemde yapmış olduğu çalışmalar

Sanatçının hastalığı ilerledikçe resimlerinde kedi sayısı azalmış, renkler arka planda belirmiş ve kedi renkleri sanatçının istediği şekilde boyanmıştır. Wain artık görünümü rahatsız edici kediler çizerek fonda rengarenk desenli soyutlamalar yapmıştır. Arka fondaki artan soyutlamalar sanatçının şizofreni semptomları olarak görünmektedir

Hastalığı her geçen gün daha da şiddetlenen sanatçının hırçın, nefret dolu, kızgın, öfkeli halleri resimlerindeki kedilere yansıtılmıştır. Kedi resimleri ilerleyen safhalarda giderek azalmış ve yerini tamamen soyutlamaya bırakmıştır.

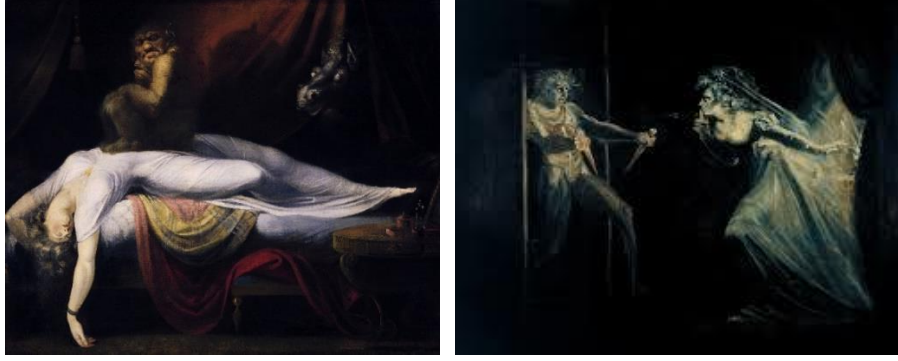

Resim 2.51/ 2.52/ 2.53/ 2.54/ 2.55/ 2.56 Louis Wain, “ kediler” , hastalık sonrası dönemde yapmış olduğu son çalışmalar.

Resimler gidişatına göre incelendiğinde ayakta duran, koşan, eğlenen kediler sanatçının hastalığı öncesi daha dimdik bir şekilde görünürken, hastalık sonrası kedilerde parçalanmalar olmuş, bir arada kullanılan soyut esenlerle gözlere odaklanılmıştır. Her resim ilerleyen zamanlarda kendi içinde bir parçalanmayı gösterip daha da hırçınlaşmış ve sanatçının eserinde sadece içindeki öfke dışarıya çıkmıştır. Yapılan son resimler adeta keyif alamama durumunu gözler önüne sermiştir.

2.3.2. JOHANN HEINRICH FÜSSLİ (1741-1825)

Işık ve gölgeyi büyük bir ustalıkla kullanan sanatçı Füssli, eserlerinde sürekli hayal kırıklığı üzerinde yoğunlaşarak hayalet görünümlü çalışmalara yön vermiştir. Mitolojik bu çalışmalarında renkler özenle seçilmiş, tonlarıyla bir arada kullanılarak ışık ve gölge ile vurgulanmak istenen yerler ön plana çıkarılmıştır. Sanatçının hemen hemen tüm resimlerinde ışıkla kıvrımları belirginleştirmiş ve yüzlerdeki korkunç bakışlar belirginlik göstermiştir.

Resim 2.57. Heinrich Füssli, *Kabus*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 101x127cm, 1781.

Resim 2.58. Henry Füssli, *Hançerli*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 101.6 x 127 cm, 1812

Füssli'nin *Sessizlik* adlı tablosunda (Resim57) figürün etrafında kasvetli bir boşluk vardır. Resimde kollarını ve başını aşağı doğru sarkıtmış kadın figürünün yüzü görünmemektedir. Füssli'nin çalışmasında figür kollarını öylece bırakmış bir halde oturmaktadır. Kendi içine dönmüş ya da hapsolmuş bu figürün acı içinde olduğu duruşundan anlaşılmaktadır (Anbarpınar, 2012: 59).

Resim 2.59. Heinrich Füssli, *Sessizlik/Sükûnet*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 63,5 x 51,5 cm, 1799-1801, Sanat Evi, Zurich, Almanya

2.3.3. MAX BECKMANN (1884-1950)

Yirminci yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşını, dönemin birçok sanatçısı gibi deneyimleyen Beckmann, neredeyse bütün yaşamı boyunca, savaşın olumsuz etkilerine maruz kalmıştır. Bu bağlamda, Beckmann'ın sanatı, bir yandan sanat tarihi öte yandan toplumsal tarih ile olan ilişkisi göz önüne alındığında, sanatçının söz konusu tarihsel tanıklığının sanatına olan etkisinin, çok yönlü etkileşimini açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, Beckmann'ın sanatının biçimlenmesinde, tanıklık ettiği savaş ortamının büyük etkisi olduğu söylenebilir. İnsan uygarlığının sosyal-tarihsel bir gerçeği olan savaş ve beraberinde getirdiği şiddet olgusu, sanat tarihindeki birçok sanatçı gibi Beckmann'ın sanatında da karşılığını bulmuştur (Aslan, 2016: 27). Max Beckmann'ın dışavurumculuk, fütürizm, gerçeküstücülük gibi o dönemin geçerli olan akımlarını dışlayarak özgün bir biçim geliştirmesi, kendisini 20. yüzyıl resminin sınıflandırılmayan sanatçıları arasına sokmuştu. Bauhaus'un mekanik niteliklerini taşımıyordu. Die Brücke (Köprü), Der Blaue Reiter (Mavi Binici) gibi dışavurumcuların oluşturdukları gruplarla sergi açmasına, yapıtları arasında teknik açıdan benzerlikler olmasına karşın Beckmann'ı bir dışavurumcudan çok toplumsal yergiye ağırlık veren Neue Sachlichkeit (Yeni Yansızlık) sanatçılarıyla karşılaştırabiliriz (Ulay,1985: 32).

Sanatçı Beckmann' ın, savaşın hemen ardından yaptığı resimler, işledikleri korkunç konularla, karanlık geleceğin haberciliğini ettilerse de faşizmin gelişiyle bütün o korkunç görüntüler günlük yaşantıya dönüştü. Bu resimlerin habercilik etmek gibi bir kaygısı da yoktu, sadece Beckmann' ın, dünyaya karşı kişisel tepkisini yansıtıyordu (Lynton, 2009: 186).

Sanatçının yapıtlarının içeriğinde, savaşın bireyler üzerinde yarattığı psikolojik travmaları görmek mümkündür. Savaş sonrası görülen huzursuzluk, tedirginlik etkisinde gelişmiş ruhsal yapılarındaki duygu durumunu, kaygılarını, zihinlerindeki karmaşayı deforme vücutlarla özgün bir biçimde eserlerine yansımıştır. Bilindik en önemli resimlerinden biri olan (Resim60) Sessizlik içerisinde bir bekleyişi vurgulayan “ Aile” tablosuna baktığımızda, anatomik bozukluklar, sıkışık mekân içerisinde karamsar bir atmosfer ve her şey yerinden oynamış edasındaki eşyalar dikkati çekmektedir. Mum ışığında düşünceli insanlar çaresizce bir bekleyiş içerisindedir. Lynton (Lynton 2004: 187). bu çalışma hakkında şunları söylemiştir: İlk bakışta bilinen tiplerin klasik bir düzenlemesine dayanarak, çağdaş bir yorum getiren dingin ve yalın bir resimdir. Ancak resmin içerdiği gerilimin farkına vardığımız zaman, nasıl bir anlatımcı teknik kullanıldığını görürüz. Resimdeki altı kişi, fazla abartılmadan çarpıtılmıştır. Renklerde

belli bir acılık vardır. Resme asıl sessiz çarpıcılığı veren sahneleniştir. Döşeme, duvarlar ve tavan resimdeki kişiler, onların hareketleri ve öbür eşyanın rahat edemeyeceği bir sıkışıklık yaratırlar. Her şey tehlikeli bir biçimde yerinden oynamış, belirsizlik içinde bir yana yatmış gibidir. Oyuncular ne kadar aldırıışsız görünseler de bu durumun tehlikesiyle yüz yüzedirler. Kendilerini bekleyen fiziksel bozgun, ruhsal düzeyde gerçekleşmiştir bile.

Resim 2.60. Max Beckmann, *Aile Tablosu*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 65x101cm, 1920, Modern Sanat Müzesi Koleksiyonu, New York (Abby Aldrich Rockefeller' in bağışı)

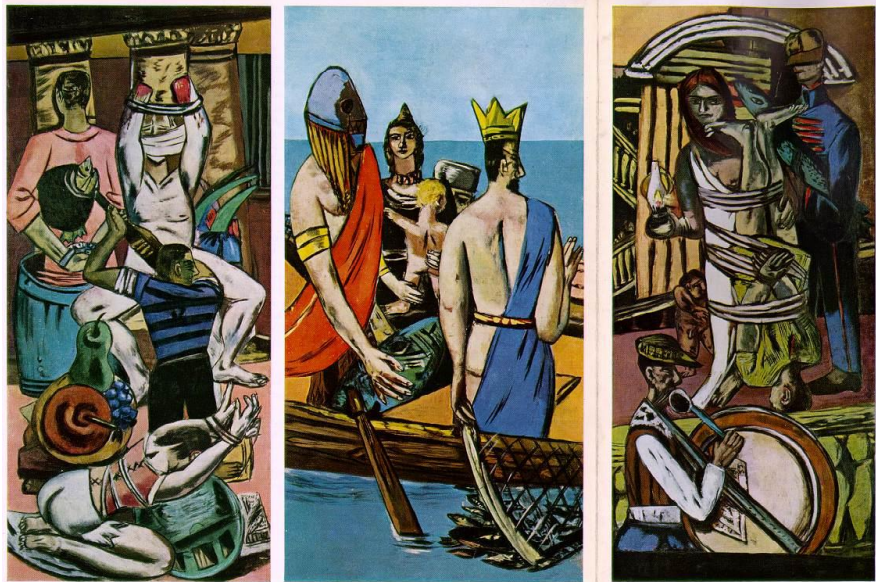
Düşünsel ve duygusal anlamda tepkisini dile getirdiği Kornalı Portre (Resim 133) adlı çalışmasında yalnız bir yaşama sahip olan adam kimliğini ortaya koymaktadır. Figür melankolik bir ifadeyle ve kendi kişiliğine dönük bir psikoloji yansıtmaktadır. Resimdeki adamın yüzü ne izleyiciye ne de aynaya dönüktür, bakışları daha çok kornanın çıkardığı sesi takip ediyor gibidir. Ancak resme hâkim olan sessizlik, kornadan hiçbir ses gelmediğini göstermektedir (Ayhan, 2008: 56).

Resim 2.61. Max Beckmann, Kornalı Portre, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Neue Galerie, New York, USA, 1938-1940

Resim 2.62. Max Beckmann, Gece tablosu, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 133 x 154cm, 1918-19

Beckmann, resimlerinde savaş sonrası sessizliği dile getirirken aynı zamanda çaresiz ne olacağı bilinmeyen bir bekleyişi de vurgulamıştır. Çalışmalarındaki sıkışık ortamlar, bir arada olan çaresizliği ve bir düzenin bozulduğunu göstermiştir. Yine aynı sıkışıklıkta “Gece” adlı tablosuna baktığımızda da Birinci Dünya Savaşı’ nın korkularını, açlık ve yokluğun getirdiği çaresizliği, çeşitli yönlerden perspektif kullanarak ve bakış açısını aşağıdan yukarıya doğru göstererek çarpık, deforme vücutlarla, yüzdeki mimiklerle anlatmıştır.

Resim 2.63. Max Beckmann, Ayrılış, Üç Katlanan Levha, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Ortadaki Levha 215x116cm, iki yandakiler 215x100cm, 1932-3, New York, Modern Sanatlar Müzesi

Ressam Beckmann' ın (Resim 63) Ayrılış tablosu, bu triptikte dehşet ve şiddet ile ciddiyet ve barış yalın bir karşıtlıkla yan yana getirilmiş, sol ve sağ panolarda erkeklerin ve kadınların acılara maruz kaldığı işkence ve aşağılama içeren kâbus sahneleri betimlenirken, orta panoda sonsuz görünen bir denizin mavisi içinde tinsel figürler resmedilmiş. Bu yapıtın Beckmann' ın gerçekleştirdiği dokuz triptiğin en güçlüsü olduğu kabul edilir. Resim Naziler' in yükseldiği ve buna bağlı gelişen kısıtlama ortamının sanatın geleceği konusunda kuşkular yarattığı erken 1930' lar Almanya' sındaki politik çalkantıyı yansıtıyor. Tablo sanatçının duygularını güçlü bir şekilde aktardığı için Dışavurumculuk' un örneklerinden biri olarak düşünülebilir; ancak Beckmann hiçbir akıma katılmamıştır (Haydaroglu, 2004:36).

2.3.4. KATHE KOLLWITZ (1867-1945)

Birinci ve ikinci dünya savaşını yaşayan Kollwitz, ezilen halkın mücadelesinde halkın yanında olarak bir çözüm bulmaya çalışan, barıştan yana olup her fırsatta bunu dile getiren bir sanatçı olmuştur. Ona göre ölüm gibi bir gerçek ortadayken kazanmak ya da kaybetmek ve bunun sevinci ya da mutsuzluğu yersizdir.

Resim 2.64. Kathe Kollwitz, Ölüm Kadını Yakalıyor, 1934.

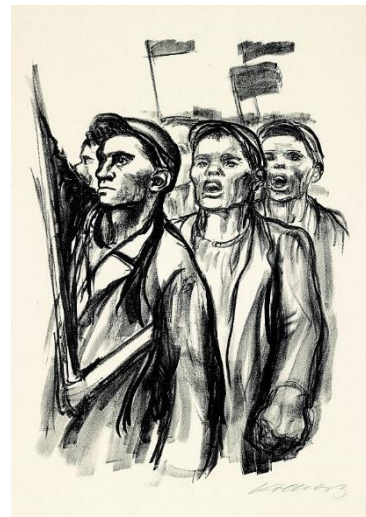
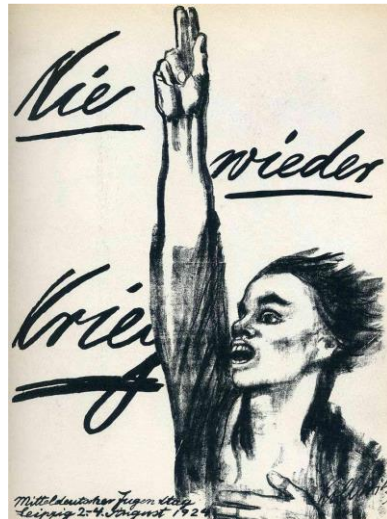
Resim 2.65. Kathe Kollwitz, Şehit Düşmüş, 1921.

Kadın erkek eşitliği üzerinde duran sanatçı toplumsal sorunlar içerisinde hemcinslerinin de sözcüsü olmuştur. Bir eşitsizliğin olduğu aşıkardır ve bu durum onu fazlasıyla rahatsız etmektedir. Bunun için harekete geçen sanatçı eserlerini bu konu

üzerinde durarak bu toplumsal eşitsizliğe karşı çıkmıştır. Çaresiz olan kadınları, aynı zamanda savaşın verdiği yıkımları konu alan sanatçı, ölümler üzerinde durarak insan hayatının değersiz olmadığını her fırsatta belirtmiş ve sanatın gücünden yararlanarak bunu insanlara göstermeyi amaç edinmiştir. Kollwitz, resimlerinde evlatlarını kaybetmiş annelerin gözyaşları içerisindeki çaresizliğine vurgu yaparak bu adaletsiz durumu engellemeye tek başına savaşircasına baş kaldırmıştır. Bu durum siyasi içerikli sorunları beraberinde getirirse de sanatçı siyasi durumdan dolayı yapmadığını, insanların çaresizce öldüğünü belirterek kendini savunmaya çalışmıştır. Her resminde bir gönderme yapan sanatçı insanın insana zulmü üzerinde durarak bunu kadın ve çocukları resmederek göstermiştir.

Resim 2.66. Kathe Kollwitz, Ölmüş Çocukla Kadın, 1903.

Resim 2.67. Kathe Kollwitz, Yeniden Savaş Asla!, Sokak Poster, 1924.

Resim 2.68. Kathe Kollwitz, Gösteri II, 1931

Savaş, kadınları ve çocukları çaresizliğe iterken, erkekleri duygusuz birer silah haline getirmektedir. Kathe, kadın olmanın duyarlılığıyla erkek sanatçıların eserlerinde dile getirmediği birçok önemli konu üzerinde durarak bunu güçlü bir şekilde görselleştirmiştir. Eserlerindeki ifadesel anlatım gücünün yanında, çizdiği desenlerde de ne kadar güçlü olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Bir resmin bin kelimeyi barındırdığını ifade eden Kathe Kollwitz, sembollerin bir dili olduğunu ve geçmişi anlayabilmemize yardımcı olabileceğini ifade ederek geçmişi mağara resimlerine uzanan sanatın bilime yol gösterici olabileceğini vurgulamıştır. Kathe'nin eserlerinde erkek egemen toplumun kurbanları olarak, kadın mağduriyeti teorisini kucaklamak isteyen bazı tarihçiler ise Kathe'nin çalışmalarından yararlanmayı tercih etmiştir. (Uyar, 2016:47).

Resim 2.69. Kathe Kollwitz, *Ekmek*, Litografi, 30x28cm, 1924

2.3.5. FRIDA KAHLO (1907-1954)

Meksikalı ressam Kahlo küçük yaştan itibaren sürekli sorunlar yaşamış, hayatını acı ve yoksulluk içerisinde geçirmiştir. Küçük yaşta felç olması, hemen sonrasında trafik kazası geçirmesi üzerine hayat dengesi sarsılmış uzun bir süre yataktan kalkamamıştır.

Resim 2.70. *Frida Kahlo, Umut olmadan, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 28x36cm, 1945*

Bu resim, Frida Kahlo'nun doktorunun beslenmeye zorladığı 1945 yılında boyanmıştır. Bu resmin arkasında Frida Kahlo şu açıklamayı yazdı: En azından umut kalır ... Her şey göbeğin içerdiği şeyle zamanında hareket eder.”¹⁰

Resimlerinde acı ön planda olup duygu yoğunluğunu en fazla yaşayıp, hissettiren sanatçılardandır. Resimlerinin her birinde acı dolu bir çığlık hissedilir. Acılarının kaynağını yaşantısı olarak gören sanatçı, bu durum karşısında yasa girmeyip acılarını yücelten çalışmalar yapmıştır. Sayısız tedavi ve ameliyat geçirmiş olan sanatçının sanatla buluşması da o yıllarda olmuştur. Babasının bu durumu fark etmesi üzerine tavana yaptırdığı boydan ayna sanatçıya ilham kaynağı olmuş ve Kahlo resimlerinin birçoğunu o yatakta kendini çizerek yapmıştır. Okulundan ve çevresinden bir süre uzak kalan sanatçı içine kapanık bir yaşantı sürdürürken eserleri ona hayat kaynağı olmuş ve bu durumuna alışmaya başlamak zorunda kalmıştır. Hayatındaki durgunluğu sanattaki yaratıcılığına ve üretkenliğine dönüşmüştür. Her acı bir resme dönüşürken resimlerindeki içerikte hep kendi hayatı yer almıştır. Uzun bir süre yatakta hayatını geçirdikten sonra ilk kez kendi

¹⁰ <https://www.fridakahlo.org/without-hope.jsp>

gibi bir ressam olan Diago Riviera ile evlenip hayatına farklı bir yön vermeye çalışmıştır; ancak rahatsızlığından dolayı bir türlü anne olamaması ve kocası Diago' nun çapkınlığı onu daha fazla yalnızlığa sürüklemiş ve evliliği uzun bir aradan sonra son bulmuştur. Bu durum onu derinden sarsarak Kahlo' nun trajik hayatına yeni bir travma kazandırmıştır.

Resim 2.71. Frida Kahlo, *Rüya*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 74x98,5cm, 1940, Selma ve Nesuhi Ertegin Koleksiyonu, New York

Resim 2.72. Frida Kahlo, *Kırık Sütun*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 43x33cm, 1944, Dolore Olmedo Patino Müzesi, Mexico City

Diego Rivera ile boşandığı o buhranlı yıllarında yaptığı resimlerinden biri de Rüya'dır (Resim71). Acı çeken kadın Frida, rüyasında ölümü görmektedir. Bulutlarla dolu gökyüzünde dört direkli yatağının üstünde uyumaktadır. Bitkilerle süslü sarı renkte yatak örtüsü yine deliliğe ya da hastalığına olan göndermedir. Yatak, Frida Kahlo için zamanın adıdır bir anlamda. Çünkü yaşamı boyunca çok hastalanmış ve yatağa bağlı kalmıştır. Frida gibi, yukarıda yatan iskelette iki yastığın üzerinde uyumaktadır. Onu sarmaşıklar yerine teller sarmıştır. Frida'nın yüzü oldukça sakinken, iskelet gülümsemektedir. Boşandıktan sonra yaptığı oto-portrelerinde Frida'ya genelde birileri eşlik eder. Bu resimde iskeleti onun arkadaşıdır. (Resim72) Frida Kahlo'nun sıra dışı resimlerinden biridir. Diğer resimlerinin aksine burada yapayalnızdır. Ne papağanları ne de o çok sevdiği maymunu vardır. Acılar içinde ağlayan, yalnız kadın Frida. 1944 yılında ilk defa çelik bir korse giymiştir. Resimde de korse içinde, ortasından Yunan tarzında bir sütun geçer. Bedeninin her yerine korsenin acılarını simgeleyen çiviler yerleştirmiştir. Gözyaşlarını saklamaz, ağlamaktadır. Belden yukarısı çıplak, saçları açıktır. Arka plan da diğer resimlerinden farklıdır. Tropikal bitkiler yerini kurak bir alana bırakmıştır. Mavi

gökyüzü arkadan süzülür. Bu kimsenin olmadığı yerde Frida, tek başına acıları içindedir. (Çokatak, 2014:72-88)

Kahlo' nun "Su Bana Ne Verdi" adlı çalışmasında sanatçının sanrıları ve düşleri ortaya dökülmüştür. Ölünün, acının ve cinselliğin suyun üzerinde yüzdüğü bir banyo saati rüyası görülüyor. Birçok resmi gibi bu da Kahlo' nun bir tür kendi portresidir. Sanatçının bacakları, büyük parmağı kırık olan deforme ayağı da belirtilerek banyo yapanın bakış açısından betimlenmiş.15 yaşında geçirdiği büyük bir trafik kazasının sonucunda aldığı yaralar Kahlo' un doktor olma hayallerini yıkmıştır. En gerçeküstücü sayılan bu tablo mantığı olmadan yerleştirilmiş küçük ayrıntılarıyla Kahlo' nun aynı zamanda en karmaşık çalışmasıdır. (Haydaroğlu, 2004:241)

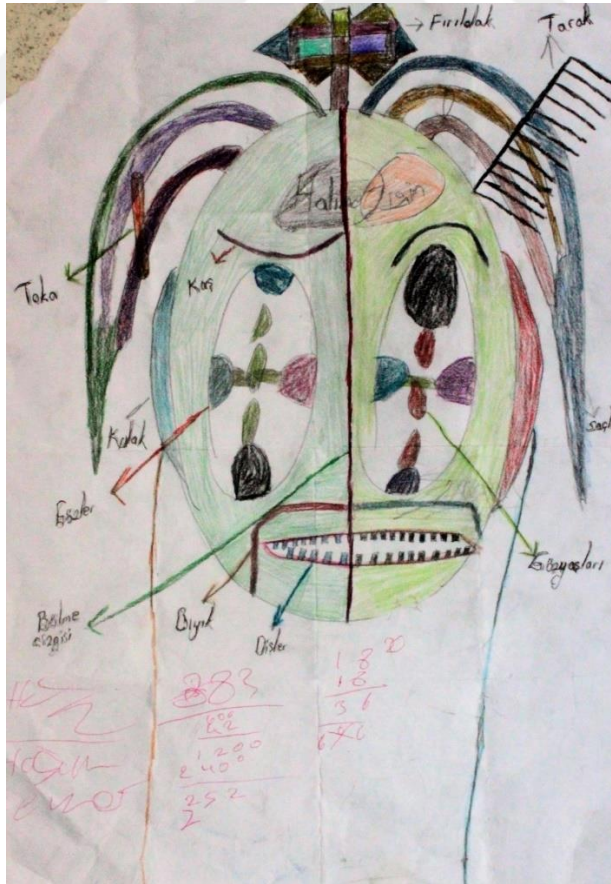

Resim 2.73. Frida Kahlo, " Su Bana Ne Verdi", Tuval Üzerine Yağlı Boya, 76,2x96,5cm, 1938, Daniel Filipacchi Koleksiyonu, Paris.

3. BÖLÜM

3.1. SANAT VE DEPRESYON BAĞLAMINDA PSİKİYATRİ SERVİSİ YATAN HASTALARLA YAPILMIŞ OLAN UYGULAMALI GÖRSEL SANAT EĞİTİMİ

Bu başlık altındaki uygulamaların amacı belli bir yaş farkı gözetmeksizin sanat etkinlikleri adı altında yapmış oldukları çalışmaların hayatlarındaki travmatik durumlarla bir bağlantısı olup olmadığı üzerinedir. Bu uygulama deneysel olup, deney grubu olarak depresyon adı altında hastanenin psikiyatri servisinde yatan 11 kişinin yapmış olduğu çalışmalarla desteklenmiştir. Her çalışma incelendiğinde tıpkı sanatçılarda olduğu gibi hastaların yapmış olduğu çalışmalarda da kendilerinden izler taşıdıkları görünür. Hasta grubu farklı yaşlarda olsa da ortak yönleri tek bir noktada buluşmuş, hayatlarındaki izler, ruhsal bozukluklar ve çevresel baskılar bir arada görünerek, sevinç, üzüntü, acı, keder gibi birçok içsel dürtüler çalışmalarını şekillendirmiştir.

Resim 3.1. İki Uçlu Duygu Durum Bozukluğu, 22 yaşında Erkek

İki uçlu duygu durum bozukluğu, Manik-Depresif Psikoz ya da Bipolar Afektif Bozukluk olarak da bilinir. Bir uçta zaman zaman yaşanan çökkünlük tablosu, diğer uçta ise yine periyodik olarak yaşanan duygulanımda yükselme ile karakterizedir.¹¹

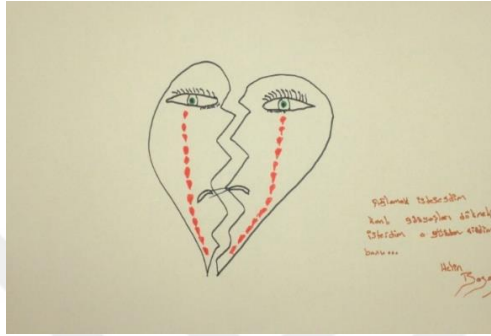
Bu resim üzerinden değerlendirecek olursak, resme baktığımızda, genellikle bu hasta kendini parçalanmış gibi hissediyordu. Çalışmasını anlatırken resmin üzerinde açıklayıcı olarak yapmak istediklerini belirtti. Hasta, gözün içerisine iki insan figürü yerleştirerek birilerinin sürekli onu takip ediyormuş hissine kapıldığını ve beyninin tamamen mekanikleştiğini, bunu da uzaylıların yaptığını belirtiyordu. Uzun bir süre depresif bir halde hayatını sürdürmeye çalışan hasta korkularıyla yüzleşmekten korktuğu ve sürekli arkasını sağlam bir yere yaslamak istediğini için tedaviyi kabul etmiş ve çalışmalarına bu şekilde ruh halini yansıtmıştır.

Resim 3.2. Dissosyatik kişilik bozukluğu, 19 yaşında Erkek

¹¹ <http://www.kemalarikan.com/iki-uclu-duygulanim-bozuklugu.html>

Dissosiyatik kişilik bozukluğu olan hastanın eşcinsel yönelimleri olduğunu bu çalışmadan sonra öğrendik. Sallantılı Küpe, Ruj, Bıyık ve kravat imgelerini çalışmasında kullanarak aslında kendisiyle ilgili çelişkilerini yansıttığı ve bunu yaparken de kendisine bile itiraf edemediğini belirtmiştir. Bir bocalamanın içerisindeyken her seferinde bir çıkmazda olduğunu belirten hasta, aile baskıları ve çevre tutumundan dolayı uzun bir süre bu durumunu kimseyle paylaşmadığını ve bu durumdan dolayı içsel olarak sıkıntı çektiğini belirtmiştir.

Resim 3.3. (solda) Depresyon, 19 yaşında Kız

Resim 3.4. (sağda) Depresyon, 17 yaşında Kız

Kısa sürede birçok intihar girişimleri olan bu hastanın hikayesine baktığımızda aile içerisinde görmüş olduğu şiddet ve kendinden yaşça büyük biriyle evlendirilmeye zorlanan bir kişiyle karşılaşmaktayız. Genelde sessiz bir şekilde köşesine çekilip hiç kimseyle konuşmayan ve sürekli ağlayan hasta, resimlerinde hep yaşadıklarını gözyaşlarını simgeleyerek kullanmaktadır. Depresyon hastalarında sessizlik en önemli noktadır.

Depresyon hastaları daha çok sessiz kalmayı, yalnızlığı tercih etmeyi ve sıkıntılarını anlatıp çözüm bulmak yerine kendi kabuğuna çekilmeyi tercih ettikleri için duygusallık ve iç savaşları ön plandadır. (Resim4) Sürekli bir acı içerisinde olan bu hastada da çaresizlik vardır ve bu çaresizlik onun günlük hayatında herhangi bir konuda isteksizliğe neden olmaktadır. 17 yaşındaki bu hasta gün içerisinde hiçbir şey yapmak istemediğini ve sürekli yalnız kalmak istediğini belirterek bu durumu doğrulamıştır. Köyden hiç dışarıya çıkamadığını ve kardeşlerine bakmaktan kendisine hiç zaman ayıramadığını, üstelik üvey annenin baskıcı tutumu onu yaşamdan soğuttuğunu ve sadece yalnız kalmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Ona göre, insan kalabalığından sıyrıldığı için hastane odası yaşam için daha elverişli bir alandır.

Deprime hastalara resimlerine baktığımızda sıklıkla kullandıkları semboller arasında ağaç da yer almaktadır. Ağaç ve dağ genellikle yalnızlık ve ümitsizliği sembolize eden imgelerdir. Hastaların sıklıkla kullandıkları bu imgeler tekli ya da küçük gruplar halinde çalışmalarda yerini alır.

Resim 3.5. Şizoaffektif Bozukluk, 26 yaşında Kız

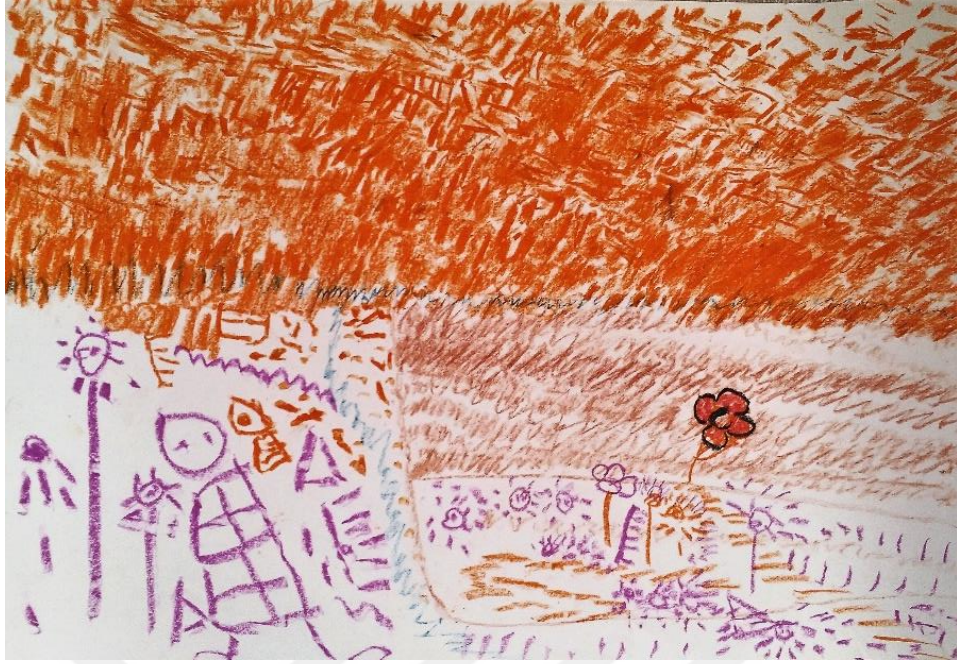
Şizoaffektif Bozukluk, Şizofreni hastalığı bulguları ile Bipolar Bozukluk bulguları aynı anda belirir. Şizofrenide en büyük sıkıntılardan biri duygunun kaybolması ve donuklaşması olduğu için, aslında şizofreniye duygunun katılması ile ortaya çıkan Şizoaffektif Bozukluk şizofreniye göre daha iyi bir hastalıktır. Çünkü zihinsel yıkım daha az olabilir. Şizoaffektif Bozuklukta, Şizofreni belirtilerine ya depresyon ya da manik (aşırı canlanma) bulguları eklenir. Bazen de her ikisi birden karışık olarak eklenebilir. Örneğin garipten olmayan sesler duyan, çok garip düşünceler geliştiren şizofreni hastasında dönem dönem aşırı canlanma, hareketlenme, istek artışı veya dönem dönem derin depresyon dönemleri görülürse o zaman Şizoaffektif Bozukluğu düşünmek gerekir. Şizoaffektif Bozuklukta psikotik bulgular daha ağırlıklı ise Şizofreniye, duygu durum şikayetleri (mani veya depresyon) daha yoğunsa Bipolar Bozukluğa daha yakın bir hastalıktır.¹²

¹² <http://www.armagansamanci.com/site/makaledetay.aspx?sn=350&konu=%C5%9E%C4%B0ZOAFFEKT%C4%B0F%20BOZUKLUK%20NED%C4%B0R>

Şizoaffektif bozukluk tanısı konulan 26 yaşındaki hasta, çalışmasını yaparken büyük bir özenle ve titizlikle uzun bir süre resim üzerinde yoğunlaşmıştır. Yaşamak istediği yeri yapan hasta imge olarak ağaç figürünü kullanmış ve yalnızlığını bu imge üzerinden belirtmiştir. Ani çıkışları olan hastanın sakin zamanında yaptığı resimlerde daha naif ve çizgilerde daha yumuşak tonlamalar görünür. Renkler doğaya uygun bir şekilde resmedilerek canlılığını korumuştur. Resim akışkan bir doğa görünümündedir.

Resim 3.6 Bipolar Bozukluk, 27 yaşında Erkek

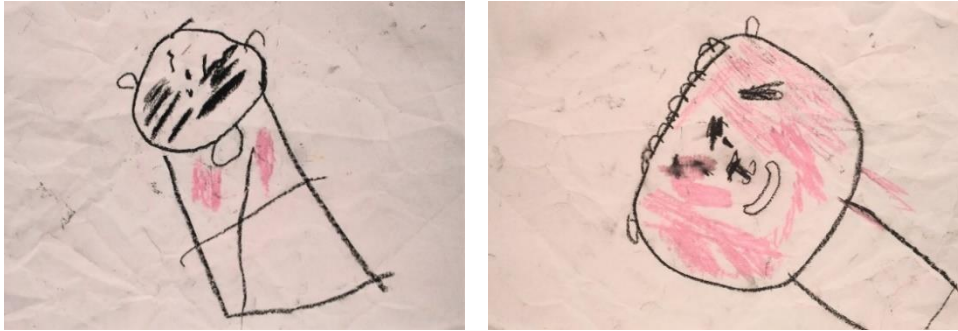

Resim 3.7 Bipolar Bozukluk, 21 yaşında Kız

İki uçlu bozukluk (bipolar bozukluk, eski adıyla manik-depresif hastalık) iki ayrı hastalık dönemleriyle karakterize bir ruhsal bozukluktur. Bu hastalık dönemlerinden bir tanesinde taşkınlık (mani), diğesinde ise çökkünlük (depresyon) bulunmaktadır. Birbirlerine zıt gibi görünen bu iki hastalık dönemi yatışma ve alevlenmelerle seyredir. Hastalık dönemleri dışında ise hasta hemen tamamen normale döner. Bazı hastalarda ise günlük yaşamı kısmen etkileyen kalıntı belirtiler görülmekle birlikte, hastalar düzelir. Hastalık dönemlerini ele almak gerekirse, mani veya taşkınlık dönemi duygudurumun çok yükseldiği, hastanın aşırı coşkulu olduğu dönemdir. Bu dönemde hastada abartılı önemli düşünceler veya ayağı yere basmayan projeler, kendini olduğundan çok daha yüksekte hissetme, büyüklük düşünceleri, düşüncelerin hastanın zihninde adeta yarışması, kendini aşırı enerjik hissetme, uyku gereksiniminde azalma, hatta uyku gereksinimini inkâr etme, sonuçlarını düşünmeden heyecanlı veya eğlenceli faaliyetlere kalkışmak (çok fazla para harcama, aşırı hızlı araba kullanma) görülen belirtilere örnektir. Diğeryandan depresyon veya çökkünlük dönemi ise yukarıda yazılan durumun tam tersidir. Depresyonda ise hastada mutsuzluk, karamsarlık, umutsuzluk, özgüvende azalma, değersizlik hissetme, abartılı suçluluk veya pişmanlık duyguları, eskiden zevk

aldığı faaliyetlerden zevk alamama, iştahsızlık veya uykusuzluk gibi değişiklikler, ölüm ve intihar düşünceleri, bedeninde nedeni açıklanamayan ağrılar ortaya çıkabilir.¹³

Bipolar bozukluk tanılı hastaların resimlerine baktığımızda, (Resim 6) ilk resimde hasta içinde bulunduğu depresif hali yansıtmaya çalışmıştır. Zıt renklerin kullanıldığı ve lekeleme yöntemi şeklinde belli yerlere yaptığı şekiller, bir mekâna bağlı kalmaksızın yapılmıştır. Çiçek imgelerini kullanan ve küçük insan figürlerinin yer aldığını söyleyen hasta kafası karışmış fakat kendisini iyi bir şekilde görmeyi istemiştir. Psikolojisi kötü olsa dahi canlı ve zıt renkler kullanarak bu durumunu örtbas etmeye çalıştığını, bacak boyunu uzun çizerek de aslında kendisini uzun, büyük ve üstte görmeye çalıştığını belirtmiştir. Hastaya insan figürlerini neden küçük, kendisini ise neden büyük çizdiğini sorduğumuzda diğer insanlara göre daha üstün olduğunu, bu yüzden öyle çizmek istediğini söylemiştir. (Resim7) Diğer çalışmada ise yine aynı tanılı hastanın resminde bu sefer çökkünlük belirtmiştir. Hastaya resmini sorduğumuzda sol altta çizilen insan figürünün kendisine ait olduğunu ve üzerindeki yükü aşmaya çalıştığını, eğer aşarsa güzel günlerin onu beklediğini söylemiştir. Sağ alt köşede küçük bir alanda yapmış olduğu resimde çiçekler hareketli bir şekilde resmedilmiş ve hasta o alanla kendi alanı arasında bir sınır koymuştur. Kendi alanına baktığımızda çiçekler solmuş şekilde belirmiş; ama diğer tarafta canlı olarak durmaktadır. Bu resim biraz daha karışık olmasına rağmen her iki resimde de kendini tekrarlayan şekiller vardır. Kendini tekrar eden şekiller hastanın durağanlığını, dalgınlığını belirtmekte iken çoğu zaman hasta bunun farkında değildir.

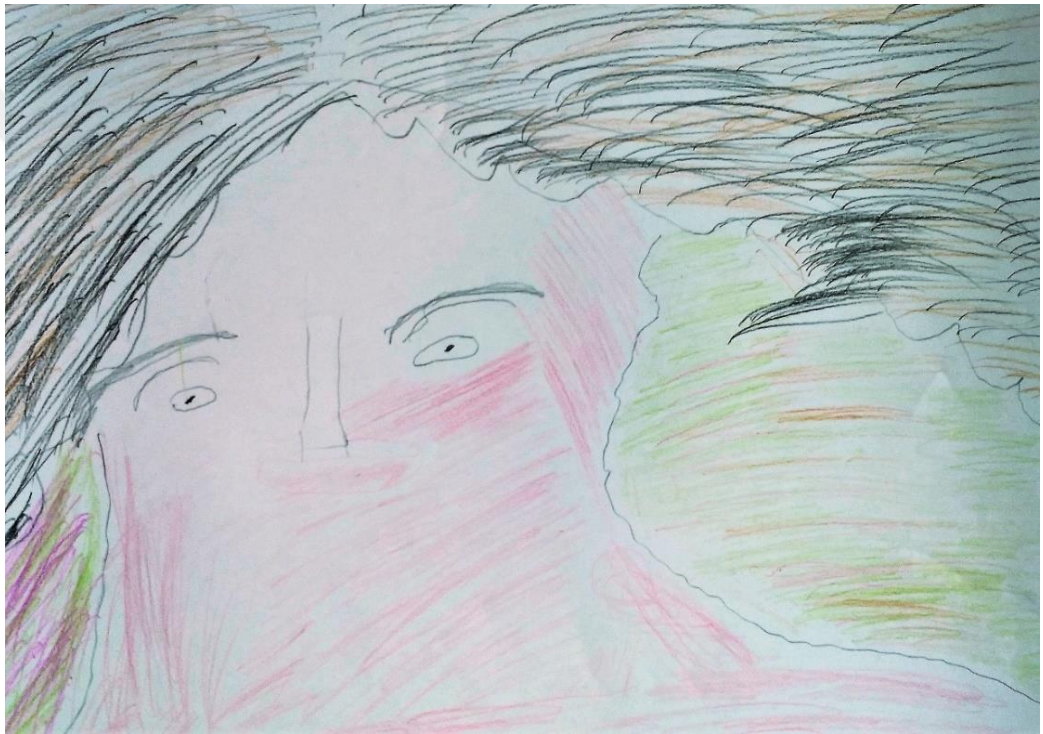
Resim 3.8/3. 9. Depresyon, 20 yaşında Kız

Depresyon tanılı hastanın yaptığı iki resme baktığımızda ilk yapmış olduğu resimle sonradan yaptığı resim arasında farklılıklar vardır. İlk resminde (Resim 8), hasta

¹³ <http://www.turkpsikiyatri.org/arsiv/userupload/5faaf57382/Bipolar%20Bozukluk.pdf>

henüz hastaneye yeni yatmış ve yaşamak istemediğini, çaresizliğini, mutsuzluğunu dile getirmiştir. İki elini bağdaştırarak çapraz şekilde çizmiş ve sol gözünü tamamen karartmıştır, sağdaki gözü hafif görünür şekilde olup yüzündeki çaresizliği attığı siyah çizgilerle belirtmiştir.

İlerleyen günlerde daha iyiye giden hasta, hastane salonunda etkinliklerin yapıldığı ortamda daha mutlu ve sakin olduğunu, sıkılmayarak günlerini geçirdiğini belirterek resimlerine devam etmiştir. Sağda yaptığı resim de onlardan biridir. Genelde aynı renkleri kullanan hastanın resminde bu sefer yüzünde bir tebessüm belirmiştir.

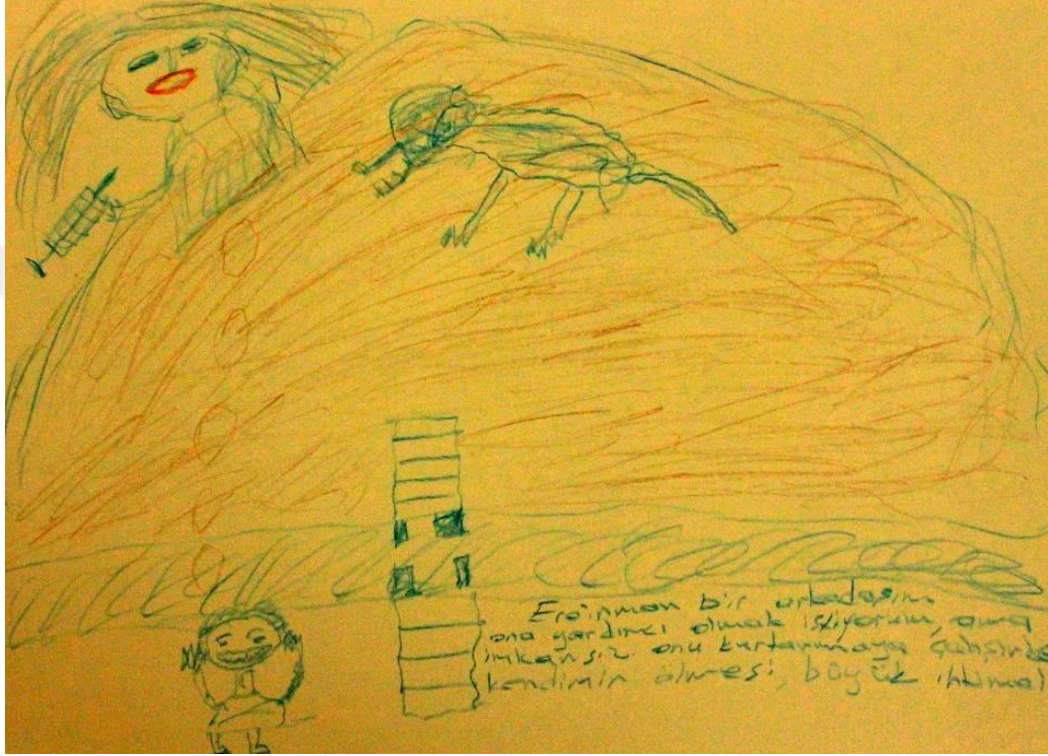

Resim 3.10. Depresyon, 28 yaşında Erkek

Depresyon tanılı hastanın çalışmasına baktığımızda, (Resim 10) fazlasıyla endişeli duran bu hasta, grup içerisinde kimseyle konuşmak istemiyor ve yalnız kalmayı tercih ediyor. Resmi ne amaçla yaptığını sorduğumuzda ise bize cevap vermeyerek öylesine yaptığını söylemiştir; fakat çalışmaya baktığımızda suskunluğunu ağzını çizmeyerek betimlediğini görebiliyoruz. Özellikle uyguladığı sert çizgi, rüzgâr esintisi şeklinde verdiği saçları ve içinde taşıdığı sıkıntı adeta resme aktarılmıştır.

Genellikle depresyon hastalarında yalnız kalma isteği hâkim olduğu için bu hastada da bu durumu görmekteyiz. Kimseyle konuşmak istememesi, kendini toplumdan

dışlayarak farklı bir yerde görmesi hastalığının seyrinde gittiğini göstermektedir. Yalnız kaldığında farklı düşüncelere kapılan hasta genellikle duygusallığı en üst düzeyde yaşayarak ani boşalımlar yaşamaktadır. Bu durumu yaşayıp ayrıca bu durumdan hoşnut olmadığını her seferinde belli eden hastanın çalışmasında da düzelemeyeceği korkusu, attığı sert çizgilerden de fark edilmektedir. Belki de hasta yaşadıklarının öfkesini, kaygısını ve gerginliğini bu çalışma üzerinde yansıttığı düşünülebilir.

Resim 3.11. Depresyon – Alkol Bağımlısı, 31 yaşında Erkek

Alkol bağımlısı olan hasta yapmış olduğu çalışmayı bize anlatırken büyük bir üzüntüyle hayatını devam ettirmeye çalıştığını, bu resmi de kendi hayatını anlatmak için yaptığını söylemiştir. Bize resmini anlatırken, uzakta olan sevgilisini dağın bir ucundaymış gibi göstermiştir. Enjektör tutmasını sevdiği kişinin madde bağımlısı olduğunu belirtmek için yaptığını, bir nehir çizerek üzerine kırık bir köprü koymasını ona ulaşamamayı, yukarıdan düşen taşları engel olarak gördüğünü, kurt imgesini ise ona zarar veren etrafındaki insanları betimlediğini belirtmiştir. Çalışmaya baktığımızda kendisini çizen hasta ellerini kaldırmış bir şekilde çaresizliğini göstermeye çalışmıştır. Ona kendisini kurttan daha küçük çizdiğini sorduğumuzda ise onun tehlikeli insanlar yığını olduğunu söylemiştir. Hem alkol hem de depresyon tedavisi gören hasta ailesinin zoruyla hastaneye yatırıldığı için büyük bir burukluk yaşadığını, sevdiğinden ayrı kalması ise onu

her geçen gün ölüm düşüncesiyle savaşmak zorunda bıraktığını bu yüzden de alkole daha sık yöneldiğini belirtmiştir. Hayatı düzene girse dahi ailesinin karşı çıktığı ilişkiden kopamayacağını, bu çaresizliğine bir çözüm bulmaya çalıştığını, fakat uzakta olduğu için sadece bekleyiş içerisinde kaldığını söylemiştir.

4. BÖLÜM

4.1. KONUYA İLİŞKİN YAPILAN RESİMLER VE ANALİZLERİ

Bu bölümde yapılan çalışmalar, konuya ilişkin görsel aktarımların yer aldığı, içerik anlatımında ana malzeme olarak insan portresinin kullanıldığı ve resimlerde içe kapanık insanların ruh hallerinin yansıtılmasıyla ortaya çıkan depresif durumlar anlatılmaya çalışılmıştır.

Uygulamadaki çalışmalar tez konusuyla bağlantılı olarak yapılmış olup, bu çalışmalarda ruhsal betimlemeler figüratif soyut üslupta bir sanat anlayışıyla gösterilmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan çalışmalar aynı zamanda kişilerin ruhsal çöküntü içerisinde olduğu durumları anlatmakta olup, kendilerini olduklarından farklı kişiler olarak gördükleri ve bir parçalanmışlık içerisinde çaresizliklerinin yansıtıldığı durumlar betimlenmiştir. Her çalışma farklı alt yapı üzerine kurulmuş olsa da asıl birleştirici ana konu depresyon olup, insanın içinden çıkamadığı durumlarda izleyiciye istemeden de olsa yansıttığı acı, keder, çöküntü ifadelerinin yüze yansımaları anlatılmıştır. Çalışmalarındaki ana tema depresyonun insanı ne hale soktuğu, gözlem yapılarak da net bir şekilde gösterilebileceği, istemsiz hareketlerinin hayatındaki yansımaları üzerinedir.

Bu bölüm teknik olarak hazır malzemedan oluşmuş asamblaj, karakalem, sangin resim kalemi, tükenmez kalem, mürekkep ve akrilik boya kullanılarak yapılan soyut çalışmalardan oluşmakta olup gerçek canlı modelden bağımsız, imgesel çalışmalar olarak yapılmıştır. Her bir çalışma konuyla bağlantılı olarak seri halde yapılarak içerik birkaç aşamada gösterilmiştir. Çalışmalara bakıldığında ise karakelem tekniğiyle yapılan çalışmalar parçalanmışlığın getirmiş olduğu duyguları ve bölünmüşlüğü bizlere bir seri halinde göstermektedir.

Arka planda genelde tek rengin kullanılmasıyla ön plandaki konunun vurgulanmasını sağlamıştır. Sert ve keskin dokular spatula yardımıyla da yapılarak girinti ve çıkıntılar sayesinde resimde hareketlilik oluşturulmaya çalışılmıştır. Kalın tabaka

halinde kullanılan boyalarda genelde pastel tonlar kullanılarak düzenli fırça vuruşları ve boya akıtmalar hâkimdir. Koyu tonların hâkim olduğu çalışmalarda serbest fırça darbeleri ve dağınık çizgiler, yüzdeki kırışık ifadeleri ön plana çıkararak yaşanmışlığın yüze yansımalarını görsel olarak bize göstermektedir. Soyut olan her bir ifade somutlaştırılarak günümüzün popüler hastalıklarından biri olan ruhsal bozukluğu anlatmıştır. İçerik kapanıklığın vurgulandığı, duyguların ön plana çıktığı bu çalışmalar bir bütünlük halinde insanın yaşadığı durumları aşamalı olarak aksetmiştir.

Resim 4.1. İlknur Beyaztaş, "İhtiyar", 80x100cm, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013

Geçmişte istekle, keyifle yapılan birçok şey zamanın ilerlemesiyle ve şartların elvermeyişleriyle birlikte yerini Anhedoni adı altında genel bir isteksizliğe, yorgunluğa ve

durgunluğa bırakmıştır. Her yaşantı kendi yorgunluğunu, dinginliğini, zamanın nasıl ilerlediğini, bizlere gerek mimiklerle gerekse yüzdeki kırışık çizgilerle anlatmaktadır. “İhtiyar” adlı çalışmamda yaşlı bir yüzün durgunca çerçeve arkasından bakan, geçmişin yükü yüzünde belirmiş, yılların verdiği yorgunluğu anlatan yaşlı bir adamı anlatır. Çoğu zaman hiçbir şey yapmadan sadece bir bakışla birçok şeyi anlatabileceğini vurgu yapan bu çalışma, yaşlılığın getirmiş olduğu halleri de göstermektedir.

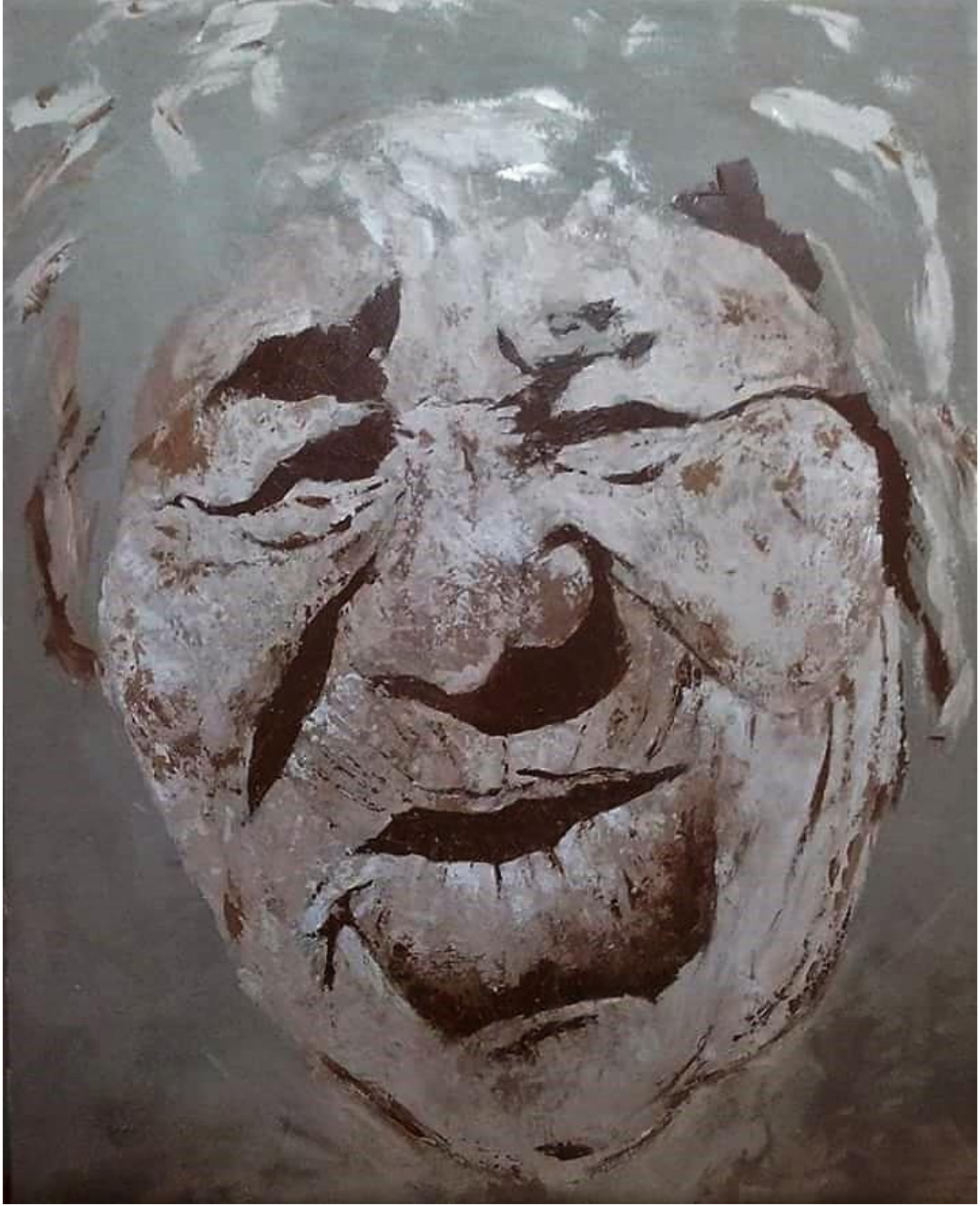
Teknik olarak akrilik boyayla yapılan çalışmada fırça yerine spatula kullanılarak sert ve keskin çizgiler elde edilmiştir. Özellikle fonda kalan kısımlardaki gölge ve yansıtılan ışık sayesinde çalışmaya derinlik katılması amaçlanmıştır. Alnındaki çizgiler, yüzdeki buruşukluk ve bir çift çerçevenin arkasından bakan gözlerdeki yorgun görüntü bize geçirilen dolu bir zamanın izlerini taşıdığını, sonlara doğru yaklaşıldığını ve yaşlılığın da vermiş olduğu ölüm korkusunu anlatmıştır.

Resim 4.2. İlknur Beyaztaş, “İsimsiz”, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013

Yüzdeki her bir mimik, ifade bize kişiler hakkında ilk izlenimleri verir. Her zaman yaşadığımız sıkıntıların arkasında bir umut vardır. Çaresizlik içerisinde ama yine de bir umudun olduğunu gösteren bu çalışma, hep bir bekleyiş, bir kaybediş, bitmişlik yaşamış ama sonrasında hayatı boş verip umut ışığı görürcesine bir bakış atmayı anlatmıştır. Bu çalışma tüm olumsuzlukları, yaşadıklarını boş verircesine içindeki fırtınalara rağmen hayata tutunabilmeyi kısacası dibini yaşayıp çıkan insanı konu almıştır.

Teknik olarak koyu tonların hâkim olduğu çalışmamda pastel renkler kullanarak, açık koyu tonları düzenli bir şekilde dağıtıp alginın bir yöne kaymasından ziyade bir bütünlük sağlaması düşünülmüştür. Fonda kullanılan renkler resmin alt kısımlarına yayılarak figürle birleştirilip flu bir görüntü elde edilmiştir. Renklerle çalışmaya hareketlilik sağlanması için akıtılan boya dikey şekilde kullanılmış ve yüzdeki lekeli görüntüler ışık yönüne doğru birbirini destekler şekilde yapılmıştır.

Resim 4.3. İlknur Beyaztaş, “Acı”, 80x100cm, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013

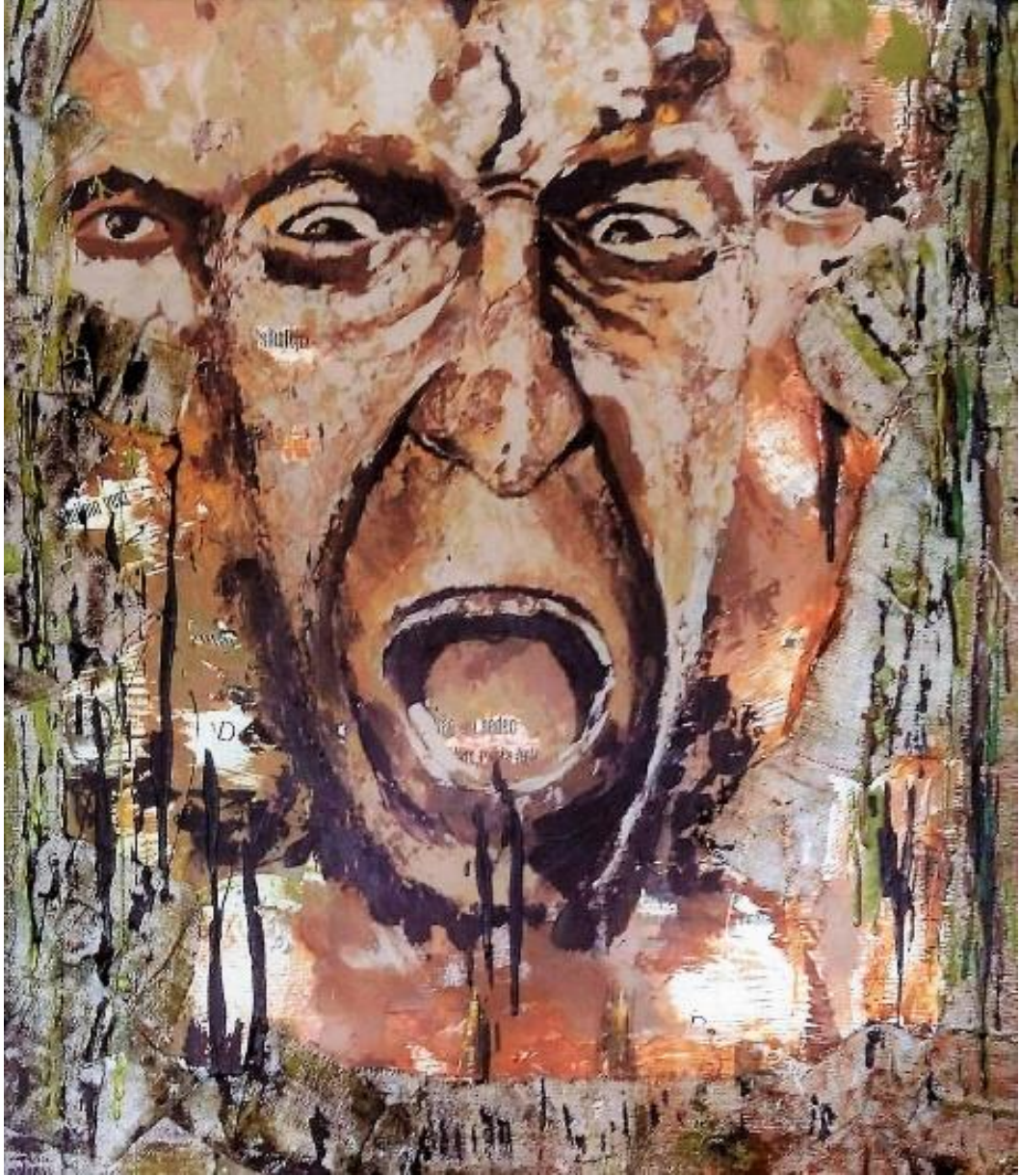

Resim 4.4. İlknur Beyaztaş, “Acı”, 80x100cm, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 2013

Depresyonun belli aşamalarla ilerlediği ve her bir aşamada bir gerileme kaydettiğini varsayarsak, bir çığlığın ve isyan dolu haykırışın kişiyi ne derece çaresizliğe sürüklediğini, bir çıkmazın içerisinde kendiyi nasıl cebelleştirdiğini düşünebiliriz. Kişi yaşadığı kötü durumlarda kolayca pes etmeyerek, sürekli bir çabayla bir çözüm bulmaya çalışıp belki de her bir sekmede yine de direnip ayakta kalmayı başarabilse de, çoğu zaman boğazına kadar düğümlenip kendiyi boğuştuğu anlar olmuştur. Bu anlarda acıyı en derinden yaşayıp bir birikmişliğin verdiği içsel boşalma ile yerini isyan edercesine bir çığlığa, bir haykırışa bırakır.

Duyguları ön plana çıkaran depresif ruh halini yansıtan bu çalışmamda, son safhasına varıncasına adeta çıplak bir bedenden geriye kalan bir yıkım söz konusudur. Kişi belki de çaresizliğe bürünmüş net halini çıplak beden arkasından bizlere gösterir. Yaşadıklarının sonucu yüzündeki deforme oluşuyla bütünleştirilerek duygusal çöküntü anlatılmıştır. Kendini ifade edemeyen, bir birikmişliği sunan travmatik bu hal, kişinin depresif durumunu tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer.

Çalışmadaki ruhsal yoğunluk figür üzerinde odaklanmış, arka planda içten dışa doğru adeta ses dalgaları niteliğinde açıktan koyuya giden halka şeklinde renkler dağılmıştır. Üstten ışık alan ve aşağı doğru indikçe koyulaşan fonda, yer yer çizgisel şekilde kalın tabaka halinde renkler kullanılmıştır. Kişiye baktığımızda ise deforme olmuş yüzde, parçalanmış burun, gözlerin kapanık oluşu ve fırça vuruşlarıyla ağızdan boşalan lekeli ifade dramatize olan melankolik durumu ifade eder.

*Resim 4.5. İlknur Beyaztaş “Öfke/Haykırış”
100x130 cm Tuval Üzerine Karışık Teknik/ Asamblaj, 2015*

Bakışlar bize birçok şeyi anlatabilmek adına çalışmalarda her zaman ön planda tutulur. Kimi zaman bir sevinci, mutluluğu kimi zaman da nefreti, kızgınlığı ve öfkeyi en derinden anlatan bakışlardaki seyirlik durum iki aşama şeklinde anlatılmıştır. Arkada beliren bir çift göz, yaşantının gidişatını seyredencesine dikkatli bir şekilde ve tedirgin olurcasına geri planda yerini almıştır. Kişinin üç halini anlatan bu çalışma gerisindeki yaşantıyı ve artık acının katlanılamayacak halini ele almasını anlatmış olup nefreti kusmayı da dile getirmiştir.

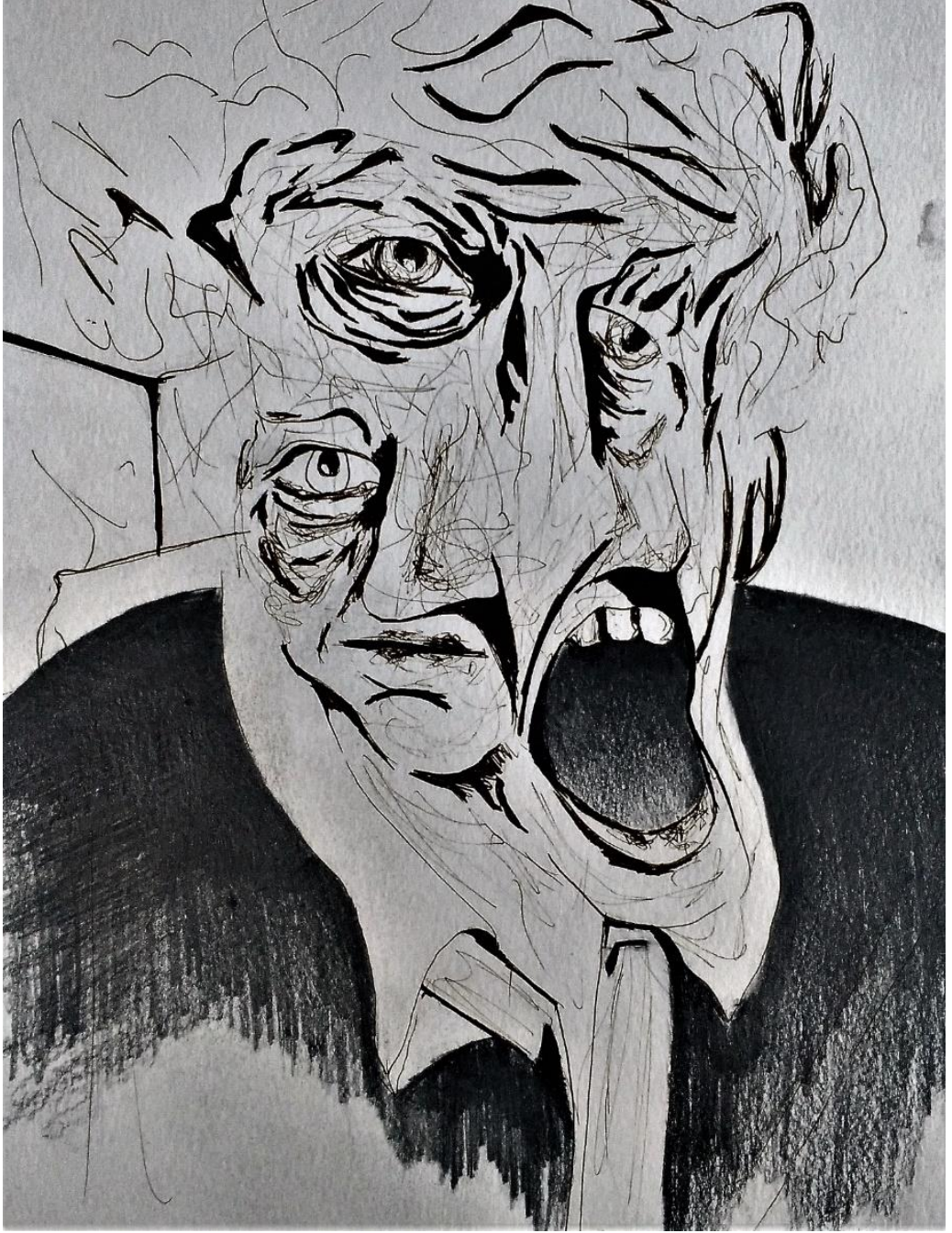
Depresyon birçok aşamada aşırı strese yol açtığı gibi kişi depresyonla birlikte sinir krizi geçir. Kafasındaki sorunları düşünmesi sonucu adrenal bezlerinin fazla salgılanmasıyla da kriz süregelir. İçinde bulunduğu durumu dışa aktarmada gözyaşı ya da istemsiz yüz germeleri bunun belirtileri olabilir. Kişinin en kötü hali istemsiz boşalımdır. Hiçbir şeyi umursamadan duygularıyla hareket edip içindeki buhranı dışarı aktarmada başka bir kişiliğe bürünen ve bu durumu umursamayacak duruma gelen bir bunalım söz konusu olur. Bu bunalımı yaşayan bir insan için hiçbir şey düştüğü hal kadar ürpertici ve korkutucu olmamaktadır. Hem bu durumdan korkup hem de durumu en içten yaşayan kişi artık aciz ve bitik haldedir. İşte bu çalışma tam olarak bu yaşananları anlatmaktadır. Yaşamak istemediğin şeyin merkezinde yer almayı, ne kadar uzaklaşmak istesen de daha derine çekilmeyi ve bunun sonucunda bir isyanın, bir boşalmanın izlerini göstermektedir.

Birçok duygunun bir arada yaşandığı insanı konu alan bu çalışmada asamblaj tekniği kullanılarak, gazete küpürleri ve hasır çuval bezi yapıştırılıp üzerine akrilik boya uygulanmıştır. Gazete küpürlerinde psikoloji üzerine konular yazılmış olup çalışmanın dramatize yönü gösterilmiştir. Kalın tabaka halinde uygulanan boya kenarlarına hasır çuval bezi yapıştırılarak resmin derinliği sağlanmaya çalışılmıştır. Keskin dokunuşlar birçok yerde uygulanarak kontur şeklinde çizilmiş, kahve ve yeşil renk tonları ağırlıkta kullanılıp çalışmada geçişler sağlanmıştır.

*Resim 4.6. İlknur Beyaztaş “Hüsrân/Kaybediş”
80x100 cm, Tuval Üzerine Karışık Teknik / Asamblaj, 2015*

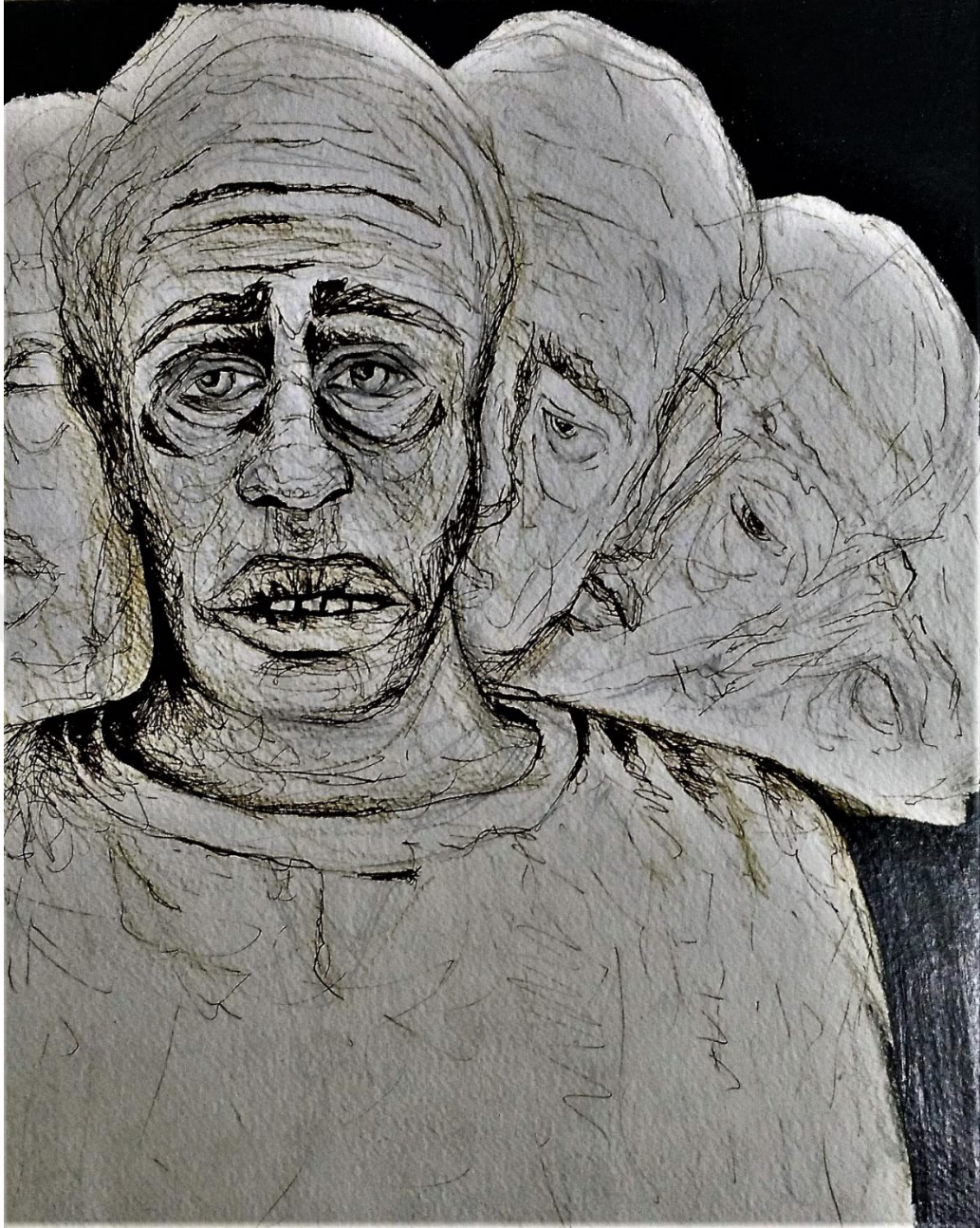
Kızgınlığın ve öfkenin hâkim olduğu “Hüsrân/Kaybediş adlı çalışmamda, kaybetme duygusunu en derinden yaşayan nihai durum anlatılmış, umutların elde edilememesinden duyulan elem, geçmişin tüketimi ve geleceğin kaygısı üzerinde durularak bir hüsrana neden oluşu dile getirmektedir. Asamblaj tekniği uygulanan bu çalışmada kahve ve tonları hâkim olup, bir önceki çalışmada olduğu gibi gazete küpürleri ve hasır çuval bezi yapıştırılarak çalışmaya farklı bir boyut kazandırılmıştır.

Resim 4.7. İlknur Beyaztaş, Parçalanmışlık Seri 1, “Yaşlı Yalnızlık”, Kâğıt üzerine Karakalem, Mürekkep ve İğne uçlu roller kalem, 2017

*Resim 4.8. İlknur Beyaztaş, Parçalanmışlık Seri 2, "Tedirgin Hal" Kâğıt üzerine
Karakalem, Kömür ve İğne uçlu roller kalem, 2017*

Resim 4.9. İlknur Beyaztaş, Parçalanmışlık Seri 3, “Tek Kişilik Kalabalık” Kâğıt üzerine Karakalem, Sangin, Mürekkep ve İğne uçlu roller kalem, 2017

Resim 4.10. İlknur Beyaztaş, *Parçalanmışlık Seri 4, “Yarım Kalan Parçalar”*
Kâğıt Üzerine Karakalem Kolaj, Sangin ve İğne uçlu roller kalem, 2018

Resim 4.11. İlknur Beyaztaş, *“Çok Kişilik = Hiç Kişilik”*
Video Art- Anheonik Bir Deneme, 2014

Anhedonik bir deneme olarak yapmış olduğum video art çalışmamda, farklı kişiliklerin bir bütün olarak zemini oluşturan hiç kişilikten gelmesi ve onun yön vermesiyle “ben” kavramının birleşmesi anlatılmıştır.

Çalışmada, yaşamdan keyif alamayan bir kişinin farklı bir kişiliğe bürünerek kendini farklı bir “ben” olarak ortaya koyması ve öyle göstermesi üzerine aldatmaca bir keyif durumu söz konusu olmuştur.

Kimi insanlar toplum dayatmasından kaynaklı olarak istedikleri yerde ve durumda değildir. Bu yüzden görmek istedikleri yerde ve durumda olmak isterler. Bir şeyi görmek istediğimizde birçok yöntem karşımıza çıkar. Bunlardan birini ayna olarak düşünelim; çünkü ayna gerçekleri olduğu gibi karşıya yansıtır. Biz gerçeklerle karşılaşmak istemediğimiz için görmek istediğimiz biçime göre yöneliriz ve görmek istediğimiz gibi bakarız. Keza nasıl bakmak istersek aynadaki görüntü o kişiliğe bürünecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, bazı sanatçıların ölümlerinden sonra ruhsal bir hastalıktan dolayı acı çekip bu durumla ilgili tanı konulduğu tespit edilmiş, bu yaratıcı kişilerin çalışmaları önemli bulgular dâhilinde araştırılmıştır. Birçok kaynakta üzerinde durulan bu depresyonun sanatçıların yaratıcılık boyutunu körelttiği ya da geliştirdiği üzerine tartışmalar yapıp detayları irdelenerek bununla birlikte sıra dışı yaratıcılığa katkı sağladığı da düşünülerek açık uçlu birçok boyutu da ele alınmıştır. Sanatçıların /kişilerin çalışmalarında kullanılan renklerin gidişatının sanatçının ruh durumunu etkilediği hatta ruhsal durumlarını renklerle ifade ettikleri görülmüştür.

Araştırmada sanatçıların eserlerin üzerinde en uç noktasına kadar anlam yüklemeleri yapılarak farklı boyutlara ulaşılmış ve sanatçıların hayatlarıyla bağlantı kurularak yaşamları boyunca yapmış olduğu eserler karşılaştırılmıştır. İçsel çatışmaların yaşandığı ve bu durum karşısında çalışmaların gidişatını değiştirdiği, kişinin içsel durumunun anlatıldığı ve dışa vurma olanağı tanıdığı sanat, birçok konuda bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. Sanatçıların yaratıcılığını tetikleyen psikolojik durumlar ele alınmış ve bunun sonucunda sanatçıların yaratım sürecindeki ruhsal ve travmatik durumları göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırma sürecinde sanat ve psikiyatri kitapları, makale ve tezle incelenmiş olup, uygulamalı olarak hem depresyon tanılı hastalar hem de yapmış olduğum resimlerle desteklenmiştir. Psikiyatri bölümünde yatan hastalarla konuşulup hastaların düşünceleri, yaşadıkları durumlar ve ne hissettikleri göz önüne alınarak yapılan çalışmalar bu araştırmaya yansıtılmıştır.

Acının, nefretin, kederin, üzüntü ve bununla birlikte çökmüş ruh halinin somut bir şekilde görsel sanatlara aktarımı üzerine yoğunlaştığım bu konu, insan yaşamının ne kadar değişken olduğunu, yaşadığı en ufak bir olaydan bile çabucak etkilenip dramatize oluşunu bizlere gösteriyor. Ruhsal çöküntü durumunun sanatçıların hayatlarını şekillendirip yönlendirmesi ve bu duruma ne yazık ki uzun bir süre etkisinden kurtulamayıp yenik düşmesi, toplumda birer yalnız insan olmalarına neden olmuştur. Bu doğrultuda bakıldığında geçmiş yaşantılar, çocukluk hatta bebeklik yıllarındaki kritik dönemlerde yaşanan olaylar uzun vadede sanatçılarda ruhsal hasarlara sebebiyet vermiş ve bu hasarlar kişinin hayatında kalıcı travmalar yaratmıştır. Bu durum onların istemedikleri hayatlara mahkûm etmiş ve başlı başına bir konu haline gelen yaşam öyküleri kendi eserlerinde yerini almıştır. Psikolojinin insan yaşamını bu denli etkilediği

ve konu sanat olunca kişinin ruhsal durumunun da değerlendirme aşamasında incelenmesi gerektiğini gösteren bu araştırma, bana hayatta çıkmazda olsak bile sanatın bizi geçici olarak sıkıntılarımızdan kısa vadede arındıracağını göstermiştir. Onca sıkıntıya rağmen yaşadıkları zorluklarla baş etmeye çalışan sanatçıların hayatlarını göz önünde bulundurduğumuzda, ruhsal bozuklukların yaşam kalitemizi olumsuz manada etkilemesine izin vermememiz gerektiğini öğretmiştir.

Sonuç olarak psikolojik rahatsızlığın da bir hastalık olduğu, nasıl ki fiziksel bir rahatsızlığın tedavisi varsa, ruhsal rahatsızlığın da tedavi yöntemlerinin artırılarak geliştirilmesi gerektiği kanaatini taşıyorum. Bu hastalıkla boğuşan kişilerin “sanat terapisi” yöntemiyle, yalnızlıklarından uzaklaşıp yaşadıkları zorluklar karşısında moral ve motivasyonlarının yüksek olmasını sağlayacak, bir nebze de olsa bu hastalığın seyrini ciddi boyutta azaltacak sanat programlarının yaygınlaşması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Alper, Y., 2012, Bütün Yönleriyle Depresyon, Özgür Yayınları, Topkapı/ İstanbul
- Artaud, A., 1991, Van Gogh (çev.Ahmed. D.Sosyal), Nisan Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul
- Aslan, E., Mayıs 2016, “Max Beckmann’ın ‘Ayrılış’ Adlı Eserinin Analizi”, *Hacettepe Üniversitesi, Güzel sanatlar Fakültesi/ Sanat Yazıları*, Ankara
- Aydın, S., “Pornografik Bir Gülümseyiş: Egon Schiele Resimlerinde Beden Kavrayışı”, *Sanat Dünyamız Dergisi, Güz 2003*
- Ayhan, H.M., Ocak 2008, “ Otoportreler ve Ekspresyonizm-I, *Artist Modern Dergisi*
- Camus, A. 2002, (çev:Tahsin Yücel), Sisifos Söyleşi, Can Yayınları, İstanbul
- Cumming, R., 2008, Görsel Rehberler/ Sanat (çev.Önol, A.I ve Çetinkay, A.), İnkılap Kitabevi, İstanbul
- Çokatak, D., 2014, Frida Kahlo’ nun Resimlerinde Kadın Olgusu, Yüksek Lisans Tezi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı*, Edirne
- Dilbaz, N., Seber, G., 1993, Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi, *Kriz Dergisi 1 (3)*
- Erbay, M., 1999, Sanatın Felsefi Açısından Sınırlandırılması, *Makale, Boğaziçi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, İstanbul
- Gençtan, E., 2003, Psikodinamik Psikiyatri ve normal dışı davranışlar, Metis Yayınları, Topkapı/ İstanbul
- Gogh, Vincent Van, 1990, (çev. Mark Reskill, P.), Theo’ ya Mektuplar, Ada Yayınları
- Gombrich, E.H., 2015, Sanat ve Yanılsama, Resim Yoluyla Betimlemenin Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Gombrich, E.H., 2007, Sanatın Öyküsü (çev. E.Erduran -Ö. Erduran) , Remzi Kitapevi, İstanbul
- Güney M., 2006, Sanat ve Psikiyatri, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara
- Gürsu, O., 2015, Sanat ve Psikoloji Etkileşimi: Geleneksel Türk- İslam Sanatları Merkezli Bir Okuma Denemesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:8, Sayı:38, Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi/ Din Psikolojisi Anabilim Dalı*, Antalya
- Haydaroğlu, M., 2004, Sanat kitabı / 500 Sanatçı 500 Sanat Eseri, Yapı Yayın(Yapı Endüstri Merkezi Yayınları), 2. Baskı, Harbiye/ İstanbul
- Kaya, C., 2017, Depresyon Tanısı Almış Yatan Hastaların ve Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Yatan Hastaların Sosyal Damgalama Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı*, İstanbul
- Kazanç, N.A., 2014, Gustav Klimt ve Alfons Maria Mucha Resimlerinde Kadın İmgesinin Gelişimi, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı*, Ankara
- Krausse, A.C. , 2005, Resim Sanatının Öyküsü (çev. Zaptçioğlu D), Literatür Yayıncılık, İstanbul

- Lukacs, G., 2009, (çev: Ahmet Cemal), Estetik I, Payel Yayınları, İstanbul
- Lynton, N. 2009, Modern Sanatın Öyküsü, Remzi Kitapevi, 4. Baskı, Etiler/İstanbul
- Özel, D. 2015, Uzm. Psikolog/ Psikoterapist. Makale URL: http://www.uzmanpsikologantalya.com/antalya-psikolog-makale-39-psikanalitik_yaklasim_ve_depresyon [Ziyaret Tarihi: 18.09.2017]
- Özgan, A. Y., 2012, Depresyon, *İstanbul Üniversitesi/ Cerrahpaşa Öğrenci Bilimsel Dergisi*, Cilt:5, Sayı:6
- Richard, L., 2005, Ekspresyonizm Sanat Ansiklopedisi, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Serullaz M., 1998, Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi, (çev: Devrim Erbil), Remzi Kitabevi, 3.Baskı, İstanbul
- Sümer, A., S. ,2008, Farklı Öz-Anlayış (Self – Compassion) Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinde Depresyon, Anksiyete ve Stresin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı/ Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı* , Konya
- Turani, A., 2007, Dünya Sanat Tarihi, Remzi Kitabevi, 13. Baskı, Etiler/İstanbul
- Uğur, M., Mart 2008, “Duygudurum Bozuklukları”, *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Sempozyum Dizisi, no:62* , İstanbul
- URL: <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/therapiagroup/anhedoni-1435128/>
[Ziyaret Tarihi: 08.09.2017]
- URL:http://www.psikologankara.net/depresyon_nedir.html-Depresyon Nedir?
[Ziyaret Tarihi: 10.09.2017]
- URL:http://www.siradisipsikoloji.com/tr/makaleler/9/cocuklar-depresyona_girermi.html
[Ziyaret Tarihi: 10.09.2017]
- URL: <https://www.orhantaruk.com/depresyon – Depresyon>
[Ziyaret Tarihi: 11.09.2017]
- URL:http://www.psikeistanbul.org/etkinlik-detay/nws01/psikanaliz-bir_dusunce-bir-usta---melanie-klein-david-bell-2014/TRDSNC/204/
[Ziyaret Tarihi: 22.09.2018]
- URL: <http://www.sanatabasla.com> 2016/09/08/ gece-night-hodler [Ziyaret Tarihi: 25.09.2017]
- URL: <http://nalanyilmaz.blogspot.com.tr> 2003/07/James Ensor-ve-Ludwig-kirchner-html [Ziyaret Tarihi: 23.09.2017]
- URL: <https://www.antoloji.com/charles-baudelaire/> [Ziyaret Tarihi: 28.09.2017]
- URL: <http://www.gnox.com/manik-depresif-3872.html> [Ziyaret Tarihi: 29.09.2017]
- URL: <https://www.fridakahlo.org/without-hope.jsp> [Ziyaret Tarihi: 28.09.2017]
- URL: <https://www.kemalarikan.com/ikiucflu-duygudurum-bozukluguhtml>[Ziyaret Tarihi: 28.09.2017]

URL:<http://www.armagansamanci.com/site/makaledetay.aspx?sn=350&konu%C5%9E%C4%B0ZOAFTEK%C4%B0F%20BOZUKLUK%20NED%C4%B0> [Ziyaret Tarihi: 02.10.2017]

URL:<http://www.turkpsikiyatri.org/arsiv/userupload/5faaf57382/Bipolar%20Bozukluk.pdf> [Ziyaret Tarihi:02.10.2017]

Ulay, F., 1985, “Geç Kalmış Bir Yazı: Max Beckmann”, *Milliyet Sanat*, 113/1

Uyar, S., 2016, Kadın Ressamların Eserlerinde Acı Kavramının Analitik bir Çözümlemesi, Yüksek Lisans Tezi, *Kemerburgaz Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı*, İstanbul

Uzun, Ç., 2013, Anne- Babası Boşanmış Çocuklarda Depresyon ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Bitirme Tezi, *Arel Üniversitesi*, İstanbul

Weber, J.P., 1995, çev. İlhan Cem Erseven, *Sanat Psikolojisi*, Ürün Yayınları, 2. Baskı, Ankara

Wolf N., 2005, Dışavurumculuk (Ekspresyonizm), ed.Grosenich Uta(çev. Yalım Mehmet Tahsin) , *Remzi Kitabevi*, İstanbul

Yetişken, H., 2009, *Estetiğin ABC' si*, Say Yayınları, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : İlknur BEYAZTAŞ
Uyruğu : T.C
Doğum Yeri ve Tarihi : VAN - 1988
Telefon : 0542 717 16 38
E-Mail : İlknur65beyaztas@gmail.com

EĞİTİM

Lise : Van Kazım Karabekir Lisesi-2005
Üniversite : Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi-2013
Yüksek Lisans : Batman Üniversitesi

İŞ DENEYİMLERİ

2013-2015 - Van Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi- Psikiyatri Servisi / İş-Uğraş Terapisti

Van- Erciş Depremi Çocuk Psikolojisi Üzerine Sanat Terapisi Etkinliği- 2011